

**Formació i evolució de la xarxa
parroquial de l'arquebisbat de
Tarragona: El cas de les
parròquies de la Conca de Barberà
(Segles XII-XXI)**

Joan Maria Quijada Bosch

Formació i evolució de la xarxa parroquial de l'arquebisbat de Tarragona: El cas de les parròquies de la Conca de Barberà (Segles XII-XXI)

Joan Maria **Quijada Bosch**

*jmquijada@arqtgn.cat

Resum: Visió general del procés de configuració territorial de l'arquebisbat de Tarragona a través de la xarxa parroquial que s'anà creant a partir de la restauració de la seu tarragonina. L'article se centra en l'aspecte territorial de la formació de les parròquies de la Conca de Barberà.

Paraules clau: Parròquies, arquebisbat de Tarragona.

Introducció

La qüestió de la configuració territorial de l'arquebisbat de Tarragona d'ençà de la seva restauració és un tema que ha estat poc tractat per la historiografia.¹ L'article no pretén ser un estudi detallat sobre la matèria, sinó un punt de partida per un futur treball d'investigació més exhaustiu. Volem oferir una visió general de tot el procés d'estructuració del territori diocesà, centrant-nos a explicar, des del punt de vista territorial, el sorgiment de les primeres parròquies a l'àrea de la Conca estricta, deixant en un segon pla les parròquies situades a la zona de la Baixa Segarra, que per altra banda, no s'integraren a l'arquebisbat de Tarragona fins el segle XX. Salvant totes les distàncies es podria dir que l'actual arxiprestat de Montblanc, amb petites variacions, té els seus orígens en el segle XIII amb la creació del deganat de Montblanc i posteriorment amb la divisió geogràfica de les parròquies dels segles XV-XVIII.

La parròquia fou i continua essent la unitat bàsica territorial sobre la qual s'estructurà l'arxidiòcesi de Tarragona

Les reformes introduïdes pel concili de Trento (1545-1563) reforçaren el paper territorial de les parròquies per tal de controlar l'atenció pastoral dels feligresos adscrits a aquella demarcació, amb l'administració dels sagraments, i també la percepció del delme i la primícia. La legislació tridentina (Sessió XXI, de reforma cap. IV) contemplava la creació de noves parròquies per raons de naturalesa geogràfica, com la distància d'un indret a l'església o per les dificultats de trànsit per arribar-hi. Aquestes noves parròquies s'havien de

dotar amb la suficient còngrua, procedent dels fruits de l'església matriu, i obligar al poble a contribuir per aconseguir un renda per als sacerdots amb la qual poguessin sostenir-se dignament. En els llocs on la població fos tan nombrosa que no pogués ser atesa per un sol sacerdot s'havia d'augmentar el nombre de preveres destinats a la cura d'ànimes.

Al llarg del temps la importància i el pes territorial de la parròquia es consolida, fet que no passà desapercebut per l'administració. Així, durant l'Antic Règim, l'Estat amb una administració local feble, s'aprofità de la potent xarxa parroquial per convertir al rector en l'altaveu per anunciar des de l'altar tota mena de lleis i disposicions reials, recomanant-ne la seva observança.

La configuració territorial de l'arquebisbat de Tarragona

Actualment l'arxidiòcesi de Tarragona ocupa les comarques del Tarragonès, Alt Camp, Baix Penedès, Conca de Barberà i part del Baix Camp, Priorat, les Garrigues i l'Urgell. Però no sempre fou així, els límits d'aquesta demarcació eclesiàstica s'han anat modificant al llarg dels segles.

Amb l'ocupació àrab de Tarragona, l'any 714 es posava fi a l'església visigòtica, i deixava l'arxidiòcesi sense pastor propi fins ben entrat el segle XI. La restauració de la seu de Tarragona fou obra obra del bisbe de Vic Berenguer Sunifred de Lluçà que va convèncer al Papa Urbà II i al comte Ramon Berenguer II de la necessitat de recuperar la ciutat de Tarragona i restaurar la seva seu. Les gestions donaren el seu fruit i l'ú de juliol de 1091 el Papa Urbà II amb la butlla *Inter Primas Hispaniarum*, concedia al bisbe Berenguer el pal·li i restaurava l'antiga dignitat metropolitana de Tarragona amb la seva antiga província eclesiàstica i els seus límits anteriors a la desfeta sarraïna, però els prelatos tarragonins toparen amb l'expansió dels bisbats de Vic, Barcelona i Tortosa.²

La col·laboració del bisbe de Barcelona amb l'empresa restauradora a l'àrea del Gaià el portà a prop de Tarragona i en l'acta de consagració de la seva catedral el 1058 expressava el desig d'arribar fins a Tortosa.³

Per altra banda, gràcies a unes llistes de les parròquies del bisbat de Vic datades a la primera meitat del segle XII, sabem que aquest arribava fins a Santa Coloma de Queralt, Aguiló, Llorac, Savallà del Comtat, Conesa, les Piles, Biure, Forès, Rocafort de Queralt, Guimerà, Nalec, Sant Martí de Maldà, Maldà, Belianes, Llorenç de Rocafort, l'Espluga Calba, Tarrés, els Omellons i Arbeca.⁴ El 1092 en el concili de Sant Gel·lí de Provença, es fixaven de la següent manera els límits de l'arquebisbat de Tarragona: «els termes de Tarragona van de la mar fins a la Creu, d'allà passen per la muntanya dita la Portella i van fins a un forat de la muntanya de Montserrat»,⁵ però l'oposició dels bisbes veïns els féu inviàbles.

En la donació atorgada l'any 1118 pel comte Ramon Berenguer III a l'arquebisbe Oleguer, la ciutat i el Camp de Tarragona es definia com el nucli principal de l'arquebisbat. Aquest passava per Tamarit, Montoliu, pujava per la dreta del Gaià fins a Cabra, seguia per les muntanyes Carboneres, Mont-roig, el Coll de Balaguer i acabava al mar.⁶

Entre els anys 1146 i 1154 sota el pontificat de l'arquebisbe Bernat Tort, el bisbe de Vic cedí a l'arxidiòcesi tarragonina totes les esglésies que fins llavors formaven part de la línia fronterera, anteriorment esmentades, excepte les de Santa Coloma de Queralt, Aguiló, Llorac i Savallà del Comtat.⁷

La primera relació d'esglésies de l'arquebisbat de Tarragona apareix a la butlla del papa Anastasi IV de 25 de març de 1154, on s'esmenta l'existència de trenta-set esglésies.⁸ Cal destacar que en el llistat figuraven les parròquies d'Albinyana, Sant Vicenç de Calders, el Montmell, Selma i Sant Pere i Santes Creus de Gaià, excepte aquesta darrera, la resta, poc després, passarien sota la tutela del bisbat de Barcelona, així com, Pradip, Colldejou i Marçà que esdevindrien del bisbat de Tortosa. En una segona butlla del mateix any, adreçada als bisbes de Barcelona i Vic, es manava que fossin donades a l'arxidiòcesi tarragonina les parròquies de Ribes, Sitges, Cubelles i la Geltrú, i les de Santa Coloma de Queralt, Aguiló, Llorac i Savallà del Comtat, respectivament. Però cap dels dos prelats retornà les referides esglésies.⁹ En la butlla del 29 de novembre de 1194 del papa Celestí III, el llistat d'esglésies de l'arquebisbat augmentà fins a seixanta-una.¹⁰

Finalment, després d'un llarg plet entre les seus de Tarragona i Tortosa, se signà el cinc de febrer de 1203 la *Carta limitum Tarraconensis et Dertusensis episcopatum* a resultes de la qual les parròquies de Pradip, Colldejou i Marçà passaven a pertànyer al bisbat de Tortosa.¹¹ Fins l'any 1957 l'arquebisbat de Tarragona quedava configurat amb els següents límits; al sud amb la Mediterrània, a l'est amb el bisbat de Barcelona, des de Creixell, a la vora del mar, fins a Pontils, al nord-est amb el bisbat de Vic, des de Pontils fins a Guimerà, al nord amb el bisbat de Solsona, passant per Guimerà fins a Nalec, i al nord-oest amb la diòcesi de Lleida, passant per Sant Martí de Maldà fins a Ulldemolins, i a l'oest i sud-oest amb el bisbat de Tortosa, passant la línia per entremig de les dues Vilelles, fins a trobar el Coll de Balaguer i arribant fins al mar.¹²

La signatura del concordat de 1953 entre la Santa Seu i l'Estat regulava les relacions entre l'Església i l'Estat. L'article IX establia la necessitat de regularitzar les circumscripcions diocesanes amb els límits provincials. Així doncs, el sis de juny de 1957 s'incorporaven a l'arquebisbat de Tarragona vint-i-una parròquies de l'arxiprestat del Vendrell, fins aleshores del bisbat de Barcelona, i per altra banda, nou parròquies de l'arxiprestat de Santa Coloma de Queralt del bisbat de Vic.¹³

La incipient xarxa parroquial de la Conca de Barberà

A diferència d'altres bisbats catalans, l'arquebisbat de Tarragona, no s'estructurà territorialment en base a deganats o ardiaconats, sinó que l'organització es féu a partir de les pròpies parròquies.

La primera referència documental sobre l'existència de parròquies a la Conca de Barberà la trobem en les dues relacions de parròquies pertanyents al bisbat de Vic,¹⁴ citades anteriorment, datades a la primera meitat del segle XII, on entre d'altres hi consten les esglésies d'Albió, Santa Coloma de Queralt, Aguiló, Llorac, Montargull, Conesa, les Piles, Biure de Gaia, Forès, Savallà del Comtat, Rocafort de Queralt,¹⁵ Segura i Vallfogona de Riucorb.

Tanmateix, la primera enumeració de parròquies de l'arxidiòcesi tarragonina la trobem a la butlla de 1154 que el papa Anastasi IV adreça a l'arquebisbe Bernat Tort, on s'esmentava el nom de trenta-set esglésies de les quals quatre eren a la Conca; Santa Perpètua de Gaià, Barberà de la Conca, Forès i Montclar. Fins el nomenament del bisbe de Barcelona Oleguer com a nou arquebisbe l'any 1117, la seu de Tarragona es va considerar en seu vacant. A partir d'aquella data s'inicia la restauració de Tarragona i l'ocupació progressiva del territori. Així doncs, no és d'estranyar que les primeres esglésies sorgissin a redós dels enclavaments fortificats de la Marca Hispànica, i a mesura que s'anava consolidant la colonització del territori -l'any 1153 cau Siurana-, van anar apareixent noves parròquies.¹⁶ Segons el canonge Blanch aquest reduït nombre de parròquies era «perquè los llochs devien començar a poblar-se y tindrien tan pocas casas que no serien capaces y suficientes a tenir parròquia».¹⁷ Aquest podria ser un motiu pel qual les esglésies de l'Espluga de Francolí, el Tallat, Passanant i Albarca, que foren donades el 29 de setembre de 1151 per Ramon Cervera i la seva esposa, a Pere, capellà de Pinós, no fossin incloses a la butlla d'Anastasi IV. Tanmateix, l'explicació més plausible, és la que apunta el pare Agustí Altisent, que la donació de les tres esglésies buscava assegurar el servei de culte als habitants dels nous nuclis repoblats.¹⁸ Per tant, es tractava d'esglésies pròpies donades pel senyor feudal a un clergue, les quals no estaven sota el domini directe de l'arquebisbe. Aquest fet explicaria perquè l'església de l'Espluga de Francolí no apareixia en aquesta primera relació d'esglésies confirmades pel papa a l'arquebisbe Bernat Tort. Desconeixem exactament quan aquesta passà a domini de l'arquebisbe, però fou abans de 1194, ja que en la relació d'esglésies d'aquest any sí que hi consta.

A la butlla de 1154 també s'hi incloen algunes de les parròquies que entre els anys 1146 i 1156 foren cedides pel bisbe de Vic a l'arxidiòcesi tarragonina, però de la Conca només hi trobem Forès. Les restants foren traspassades amb posteritat (Conesa, les Piles, Biure de Gaià i Rocafort de Queralt), excepte Albió, Aguiló, Santa Coloma de Queralt, Llorac i Vallfogona de Riucorb, que pertanyeren al bisbat de Vic fins l'any 1957.

La butlla del Papa Lluci III del 19 de desembre de 1185 adreçada al capítol i al paborde de la catedral, ens aporta la notícia de l'existència de les esglésies de Forès, la Guàrdia dels Prats, Prenafeta i Vilanova de Prades.¹⁹

Uns anys més tard, a la butlla de Celestí III de 1194, amb el procés de colonització del Camp de Tarragona consolidat, el nombre d'esglésies augmenta fins a seixanta-cinc. A la Conca de Barberà, a les ja conegudes, s'hi afegiren les esglésies d'Anguera, Belltall, Conesa, l'Espluga de Francolí, la Guàrdia dels Prats, Lilla, Montblanc, Ollers, les Piles, Pira, Prenafeta, Rocafort de Queralt, Vilanova de Prades i Vimbodí. Tanmateix, encara que no consti en aquesta relació sabem que al 1169 s'estava construint l'església de Senan.

Al llarg del segle XIII foren erigides noves parròquies i vicaries, les quals consten en els *llistats* que s'elaboraren pel cobrament de les dècimes papals dels anys 1279 i 1280. En la relació de les parròquies del segon any apareix per primer cop una divisió territorial de l'arquebisbat amb dues grans àrees: per una banda les que estaven geogràficament situades a l'àrea *De Campo Terrachone*, on hi trobem entre d'altres tres parròquies que actualment formen part de la Conca de Barberà: Santa Perpètua de Gaià, Pontils i Vallespinosa, aquestes dues últimes eren noves respecte a la butlla de Celestí III. I per altra banda les que estaven a l'àrea *De Concha*: Montblanc, la Guàrdia dels Prats, Prenafeta, Vilaverd, Solivella, Barberà de la Conca, Pira, Anguera, Cabra del Camp, Sarra, Montbrió de la Marca, Rocafort de Queralt, les Piles, Conesa, Passanant, Forès, Montesquiu i Montblanquet, Rocallaura, Senan, Guimerà, Ciutadilla, Omells de na Gaia, Nalec, Sant Martí de Maldà, Arbeca, Maldà, Vinaixa, l'Espluga Calba, Blancafort, l'Albi, el Vilosell, Vimbodí, Tarrés, Vallclara i l'Espluga de Francolí, Prades, Siurana, Vilanova de Prades, Arbolí, Ulldemolins, la Morera de Montsant, Pradell de la Teixeta, Albarca, Porrera, la Mussara, l'Aleixar, Falset, Rojals, Cornudella de Montsant, Capafonts, la Febró i Mont-ral.²⁰ Per altra banda, respecte a la relació de les parròquies de la Conca que figuraven a la butlla de l'any 1194, hi manquen les de Belltall i Montclar. En el primer cas desconexem els motius pels quals no hi figuren, ja que en la col·lecta de la dècima de 1349²¹ hi torna a aparèixer. El motiu podria ser que en no arribar al mínim exigint per contribuir no hagués estat inclosa, però aquesta hipòtesi presenta una contradicció, perquè sí que n'hi consten, que explícitament s'observa que no van satisfer la dècima. En el cas de l'església de Montclar. La historiadora Francesca Español apunta que el temple bastit al castell de Montclar, situat dalt d'un turó, al llarg del segle XII quedà en desús per l'abandonament del castell i la funció de la parroquialitat la prengué l'església de la vila propera de Biure de Gaià que sí que apareix a l'esmentada butlla.^{21bis}

A principis del segle XIV l'arquebisbat de Tarragona estava dividit en tres grans àrees: la ciutat i el Camp de Tarragona, les Muntanyes de Prades²² i la Conca de Barberà. Tanmateix, el cinc de maig de 1299 l'arquebisbe Rodrigo Tello, fundà el deganat de Montblanc, per tal de millorar l'exercici del seu domini sobre les parròquies més allunyades de la seu metropolitana. Blanch

ens diu que «comença a tenir vicari general foràneo en la vila de Montblanc (...) al qual vulgarment diuen lo degà de Montblanc»,²³ el qual tenia jurisdicció sobre cinquanta-quatre pobles de la rodalia.²⁴ El deganat disposava de cúria pròpia i tenia la mateixa autoritat eclesiàstica que la de Tarragona, especialment en matèria matrimonial.

A la col·lecta de la dècima de 1305 apareix per primera vegada la divisió territorial en les tres grans zones: ciutat i Camp de Tarragona, Muntanyes de Prades i Conca de Barberà. Aquesta darrera estava integrada per les parròquies de Montblanc, la Guàrdia dels Prats, Prenafeta, Vilaverd, Solivella, Barberà de la Conca, Pira, Anguera, Cabra del Camp, Sarral, Montbrió de la Marca, Rocafort de Queralt, les Piles, Conesa, Passanant, Forès, Montesquiu i Montblanquet, Rocallaura, Senan, Guimerà, Ciutadilla, Omells de na Gaia, Nalec, Sant Martí de Maldà, Arbeca, Maldà, Vinaixa, l'Espluga Calba, Blancafort, l'Albi, el Vilosell, Vimbodí, Tarrés, Vallclara i l'Espluga de Francolí.²⁵

La novetat respecte a les dècimes de 1279 i 1280 és l'aparició de la parròquia de Rocamora.²⁶ Per contra, no hi constava la parròquia de Prenafeta, malgrat haver aparegut anteriorment a les butlles de 1184 i 1194.²⁷ La seva absència és puntual, ja que en les col·lectes posteriors que es conserven del segle XIV hi consta novament. Seria plausible pensar, que el motiu respondria a que en aquell moment la renda de la parròquia era tan minsa que no arribava al mínim exigít per contribuir, no hi fos inclosa. Aquesta explicació també podria valer pel cas de la parròquia de Belltall que apareix a la butlla de 1194, però que no la tornarem a trobar fins a les dècimes de 1349. Sobre les parròquies de Rojals, Vilanova de Prades i Vallclara, aquesta darrera, a partir de les dècimes de 1349, pertanyien a l'àrea de les Muntanyes de Prades durant tot el segle XIV i inici del XV.

Entre els segles XIV i XVI s'anaren erigint noves parròquies, en la majoria dels casos es tractava de la segregació de les vicaries de les seves matrius per l'obligatorietat de la residència dels preveres i el reforçament del paper pastoral d'aquests a partir del concili de Trento. A la Conca el 1330 l'arquebisbe Joan d'Aragó separava les esglésies de Savellà i Forès, unint la primera a la del Fonoll.²⁸ Durant la Guerra Civil catalana, el lloc de Prenafeta quedà gairebé desert, la qual cosa féu minvar els fruits de la rectoria impossibilitant la subsistència del rector, fet que va provocar que el sis d'octubre de 1476 l'església de Prenafeta s'unís a la de Figuerola del Camp, esdevenint així la seva sufragània.²⁹ Finalment, l'arquebisbe Joan Terès concedia l'any 1591 als habitants de la Riba,³⁰ sufragània de Vilaverd, el dret de tenir pica baptismal, però el prevere encarregat seguiria residint a la matriu.³¹

Les parròquies estaven a càrrec dels rectors que alhora podien ser ajudats pels vicaris o per la comunitat de preveres o els beneficiats, si n'hi havia. Pel seu sosteniment el rector i la resta de clergues rebien una còngrua, en el cas dels primers, normalment, aquesta era la suma de la primícia i dels drets d'estola de la parròquia que servien. En algunes ocasions també podien rebre una part del delme o una assignació per part del municipi.

El nomenament del rector tocava al patró de l'església a través de la col·lació, la qual cosa significava que era qui designava l'obtentor d'aquella peça eclesiàstica. L'existència de dignitats capitulars a la catedral de Tarragona comporta la seva dotació econòmica i sovint aquesta va consistir en el cobrament de les rendes d'una església parroquial i també, alhora, en alguns casos, amb el patronatge o col·lació de la peça.³²

A la butlla de Lluci III de 1185 es confirmava les possessions del capítol i es reconeixia l'existència de les col·lacions de parròquies a càrrec d'algunes dignitats. A la Conca trobem que l'Ardiaca Major tenia la de Forès, el Degà, la de la Guàrdia dels Prats i l'Ardiaca de Sant Llorenç, la de Prenafeta.³³ El primer d'agost de 1193, l'arquebisbe Berenguer de Vilademuls, davant el perill que el control de les parròquies estigués en mans de les dignitats del capítol i no en mans de la Mitra, publicava la Constitució *Providum est scripturae committere* on s'establia que des de llavors les col·lacions fossin de l'arquebisbe, tret de les que ja pertanyien al capítol o les que en el futur el prelat els hi assignés. Posteriorment, en la butlla del papa Celestí III de 1194, entre d'altres, es deia que al Paborde se li reconeixia el patronatge de les parròquies de Vilanova de Prades i Prenafeta.

A finals del segle XV el sistema de col·lacions de les parròquies de l'arxidiòcesi estava ben definit. A la Conca de Barberà l'arquebisbe tenia la col·lació de Montblanc, Vilaverd, l'Espluga de Francolí, Vimbodí, Passanant, Solivella, Sarral, Pira, Anguera, Barberà de la Conca, Rocamora, Vallespinosa, Santa Perpètua de Gaià, Pontils, Rocafort de Queralt, Montbrió de la Marca, les Piles, Conesa, Belltall i Vallclara; el Cambrer, Vilanova de Prades; el Degà, la Guàrdia dels Prats; l'Ardiaca Major, Forès, el Fonoll i Savella; l'Ardiaca de Sant Llorenç, Prenafeta; el prior de Catalunya de l'orde de Sant Joan, la vicaria de Biure de Gaià, i l'abat de Poblet, Senan. També alguns rectors tenien dret a presentació, com a signe i record de la seva ascendència en temps pretèrits sobre les esglésies que havien estat sufragànies. A la Conca el plebà de Montblanc presentava Lilla, Rojals i Blancafort.

El pla de vicaries de 1772

L'arquebisbe Juan Lario i Lanzis aplicà i desenvolupà el concordat de l'any 1753 a l'arxidiòcesi tarragonina. Per una banda, publicà un decret l'ú de març de 1768, que reduïa i racionalitzava els beneficis i rendes del clergat de la catedral, reforma que posteriorment s'estengué a tot el sistema beneficial de l'arquebisbat.

El 1761 a l'arquebisbat hi havia 87 parròquies, sis vicaries perpètuas i dotze sufragànies.

El prelat, conscient de les dificultats d'erigir en noves parròquies les sufragànies per la negativa de les seves matrius a perdre el control sobre

aquestes, publicà el 25 d'abril de 1770 un nou decret adreçat a les poblacions que volien erigir en vicaria perpètua o nutual la seva església, per tal d'aconseguir una atenció pastoral més directa i pròxima.

El pla de vicaries de 1772 significà la primera reestructuració a gran escala de la xarxa parroquial de l'arxidiòcesi de Tarragona, creant noves vicaries perpètues i nutuals i redotant les parròquies incòngrues existents. Aquest fou aprovat pel rei Carles III el 14 d'agost de 1772 i comportà la creació de quinze noves vicaries perpètues, setze nutuals i es redotà econòmicament a disset parròquies amb les seves sufragànies. L'erecció d'aquestes noves vicaries no suposava la separació de les seves matrius, amb divisió de parroquialitat i territorial, sinó únicament pal·liar la falta d'atenció espiritual dels veïns de les sufragànies, sense erigir-les en parròquies sinó esdevenint ajudes de les matrius. De fet, però, les noves vicaries perpètues i nutuals establertes pel pla van actuar *de facto* com si fossin parròquies independents. Tanmateix, no serà fins l'arranjament de 1867 que esdevindran parròquies de ple dret deslligades de la matriu.

A la Conca el pla de vicaries de 1772 afectà a les següents esglésies; Conesa i Rojals foren convertides en vicaries perpètues, Prenafeta i Miramar, Lilla, Ollers, s'establiren com a vicaries nutuals, i foren redotades les parròquies de Vilaverd amb la Riba, Vallespinosa, Senan, Belltall, les Piles i Montbrió de la Marca.

Gairebé la totalitat de la documentació anterior al segle XIX, de l'arxiu de l'arquebisbe, es va perdre, el divuit d'agost de 1813, quan l'exèrcit francès en la seva retirada de Tarragona, dinamità el castell del Patriarca i el palau arquebisbal. D'entre les runes es recuperaren alguns expedients i el registre del pla de vicaries que finalment es va aprovar, a través del qual ens podem fer una idea aproximada de la situació que es trobaven les esglésies.

L'església parroquial de Santa Maria de Conesa estava unida al monestir de Santes Creus i era atesa per un religiós d'aquell cenobi que rebia de renda 150 lliures anuals, insuficients per al seu manteniment. La població comptava en aquell moment amb 290 habitants. L'església fou erigida en vicaria perpètua i s'obligà al monestir a contribuir amb 150 lliures anuals procedents del delme i primícia que cobrava a Conesa per tal d'arribar a una renda anual de 300 lliures que permetessin mantenir un vicari resident. D'acord el nou pla aquest era elegit segons concurs sinodal, mitjançant una terna proposada pel prelat al rei. A l'abat o qualsevol altre monjo del monestir de Santes Creus se'ls reservà la prerrogativa d'ocupar el lloc preeminent a l'altar major i al cor en els dies del patró, titular de l'església i primers de la Pasqua.³⁴

L'església de Sant Salvador de Rojals tenia 240 habitants majors de set anys i disposava d'església pròpia que era sufragània de Montblanc, de la qual distava més de dues hores amb un camí molt aspre i muntanyenc. Des de feia molt de temps l'església estava servida per un vicari nutual que tenia com a còngrua 89 lliures resultants de la primícia del terme de Rojals cedida pel plebà de Montblanc, de les fundacions i dels drets d'estola. Amb l'establiment d'una vicaria perpètua amb obligació de residir. Pel sosteniment

a banda de les rendes anteriorment esmentades se li va assignar la renda d'un censal que el plebà rebia a Rojals i, també 50 lliures anuals procedents del fruit del delme. El vicari era elegit segons concurs sinodal, mitjançant una terna proposada pel prelat al rei. Per tal de recordar que seguia sent sufragània de Montblanc se li reservà al plebà la prerrogativa d'ocupar el lloc preminent a l'altar major i al cor en els dies del patró, titular de l'església i primers de la Pasqua.³⁵

Els pobles de Prenafeta i Miramar tenien església pròpia i eren sufragànies de la parròquia de Figuerola del Camp. La primera població tenia 90 habitants i la segona 43. Entre sí distaven una hora i una mica més de la matriu amb un camí accidentat i muntanyós. Per tal de millorar l'atenció pastoral es va establir un vicari nutual amb residència a Prenafeta per tenir més habitants, amb l'obligació d'anar a Miramar a dir missa tots els dies de festa de precepte i també algun altre d'especial devoció. El nomenament del vicari anava a càrrec del rector de Figuerola del Camp previ examen i aprovació del prelat. Les rendes de la còngrua que havia de percebre era resultat dels drets d'estola, les misses i 150 lliures anuals de fruits o diners que havia d'aportar el rector de la matriu.³⁶

L'església de Sant Joan Evangelista de Lilla tenia 230 habitants i era sufragània de Montblanc de la qual estava a una hora. Després de la reducció i unió de beneficis aprovada el 1768 s'establí que l'obtentor del benefici de Sant Bernat i capellania de la Mare de Déu dels Dolors fos l'encarregat de regir la cura d'ànimes d'aquesta vicaria nutual. Amb el pla de vicaries el nomenament, en cas que el posseïdor del benefici no fos apropiat, el plebà designava el vicari previ examen i aprovació per part del prelat. La còngrua que se li va assignar al vicari era la suma de diversos conceptes: els drets parroquials, la celebració de misses i l'aportació de 110 lliures anuals per part del plebà. En el cas que el vicari fos el beneficiat, el plebà completaria la còngrua amb 30 lliures anuals.³⁷

A mitja hora de Barberà de la Conca hi havia la seva sufragània Ollers on hi vivien 37 persones. En les seves disposicions testamentàries Mn. Josep de Montserrat manà que es fundés un benefici perpetu a l'altar major de l'església d'Ollers, sota l'advocació de la Nativitat de la Mare de Déu amb obligació de residir al poble. Els marmessors el tres de novembre de 1769 compliren la voluntat de difunt.³⁸ Així doncs, l'obtentor del benefici esdevenia vicari nutual amb una renda de 200 lliures anuals. Amb el pla s'establí que el rector de la matriu aportés vint lliures al vicari pel seu treball.³⁹

La parròquia de Sant Martí bisbe, de Vilaverd, juntament amb la seva sufragània de Sant Nicolau de la Riba, foren redotades. La primera tenia 636 habitants i la segona 481. El rector percebia la primícia de les dues esglésies, que juntament amb els drets d'estola i les fundacions feia una renda anual de 450 lliures, que era suficient pel seu manteniment, però escàs per mantenir també un vicari nutual resident a la Riba. Per pal·liar-ho s'augmentà amb quaranta lliures anuals la renda procedents dels partícips del delme de la

sufragània que eren la Mitra i el duc de Cardona. La còngrua que se li assignà al vicari era la suma dels drets parroquials, els estipendis de les misses i la contribució de noranta lliures que li feia el rector. El nomenament del vicari anava a càrrec del rector de la matriu prèvia acceptació per part del prelat. Per altra banda, si per qualsevol circumstància el vicari de la Riba s'absentava més de dos mesos els delmadors podrien deixar de contribuir amb la quantitat assignada fins que el vicari tornés a residir.⁴⁰ En aquesta ocasió sí que s'ha conservat l'expedient que es formà el 1770 en ocasió del pla de vicaries. En l'informe es diu que la vicaria de Sant Nicolau de la Riba estava a mitja hora de la seva matriu i era servida per un vicari resident. El camí per accedir a la Riba des de la matriu es feia per carretera, la qual sortejava dos rius amb sengles ponts de pedra. També se'ns diu que hi havia les masies de Joan Serra i el molí paperer del difunt Pere Riber, àlies el Pasqual, situades al terme municipal de Vilaverd, però que estaven més a prop de la sufragània. Tot i això, l'accés a aquestes des de la Riba era incòmode, ja que per arribar-hi s'havia de creuar un riu sense pont, per la qual cosa era més fàcil fer-ho des de la matriu.⁴¹

La parròquia de Sant Jaume apòstol de Vallespinosa tenia 163 habitants, atesos per un rector que rebia aproximadament una renda anual de 170 lliures procedents de la primícia i dels drets d'estola. Aquesta renda era insuficient pel seu manteniment i es redotà amb 80 lliures més anualment a través de la cessió d'una part del delme que rebia el marquès d'Aguilar, únic delmador de la vila, o bé unint a la parròquia una capellania laïcal de la qual era patró el mateix marquès que tenia una renda de 90 lliures. Per altra banda, Selmella sufragània de la parròquia de Querol, amb un veïnatge de vuitanta-cinc persones, estava a dues hores de la seva matriu. El camí per accedir-hi era aspre, i s'havia de sortejar un riu i dos torrents, motiu pel qual es determinà que s'encarregués de la seva atenció pastoral al rector de Vallespinosa, el qual hi podia anar només en mitja hora i amb un bon camí. Per aquesta tasca el rector de Querol contribuiria anualment amb 40 lliures en fruits a més a més dels estipendis de les misses i dels drets parroquials.⁴² En realitat l'església de Selmella no fou atesa pel rector de Vallespinosa sinó per un beneficiat que vivia en aquesta i l'ajudava. El problema sorgí quan el beneficiat morí i el benefici restà vacant sense proveir-se. Llavors el rector que per la seva avançada edat no podia atendre les dues esglésies alhora, deixava alguna de les dues esglésies desatenses amb les lògiques queixes dels veïns. El 1816 s'inicià un llarg plet entre l'ajuntament de Vallespinosa que sol·licitava que el seu rector fos exonerat de servir l'església de Selmella, retonant aquesta a la seva matriu de Querol i l'ajuntament d'aquest poble que al·legava que des de temps immemorial l'església de Selmella havia estat servida des de Vallespinosa. Després d'un estira i arronsa entre les dues parts que aportaren documentació per a fer valer els seus interessos, desconeixem com es resolgué, ja que l'expedient incoat per resoldre la disputa està incomplet. El 1820 encara seguia el litigi, malgrat això, la lectura del mateix ens fa pensar que la situació no canvia i l'església

de Selmella seguí sent servida des de Vallespinosa. Així doncs, tot i les al·legacions, la situació no canvià, per considerar que els motius que es tingueren en compte el 1772 per agregar-la a Vallespinosa eren vigents.⁴³

El poble de Senan tenia 167 habitants i el rector de la parròquia rebia una còngrua anual de 250 lliures procedents de la primícia, els estipendis de les misses, els drets d'estola i la renda d'un benefici unit a la rectoria. Essent insuficients, es manà que el monestir de Poblet, que percebia el delme de la població, aportés anualment 30 lliures.⁴⁴

Per acabar, els rectors de les parròquies de Belltall, les Piles i Montbrió de la Marca rebien una renda anual de 250 lliures per a la seva manutenció, procedents de la primícia, les misses i els drets d'estola. Degut a la insuficiència d'aquesta renda es redotaren, augmentant-les en 30 lliures anuals abonades pels delmadors dels pobles a parts proporcionals. Aquestes parròquies tenien la següent població: 170 Belltall, 165 les Piles i 140 Montbrió de la Marca.⁴⁵

El 1769 Mn. Antoni Savall, rector de Santa Perpètua de Gaià, en l'informe que envià a la cúria eclesiàstica de Tarragona, desaconsellà erigir en vicaria la sufragània de Seguer. Exposava que Seguer tenia 66 habitants i distava de la matriu tres quarts d'hora i no tenia capellà resident. El camí era aspre, com ho eren tots els de la zona, i assegurava que en els més de vint anys que portava a la parròquia de Santa Perpètua de Gaià, mai havia tingut problemes per accedir al poble de Seguer, malgrat que per arribar-hi s'havia de creuar un petit torrent. En la demarcació parroquial hi havia set masies, inclòs un molí paperer, en aquell moment vacant, que eren el Mas Pasqual, Mas Guilló, Corral nou, Mas del Torrents, Mas Pont nou i un molí fariner. Totes aquestes masies estaven més a prop de la sufragània que de la matriu, les quatre primeres es trobaven abans d'arribar a Seguer i les tres restants passat el poble, distant aquestes últimes una hora de la matriu. El rector rebia de la sufragània de primícia 23 lliures que eren, segons el seu parer, insuficients per cobrir les despeses de les misses, les quals en aquell moment les celebrava Mn. Agustí Calull, beneficiat de Vallespinosa, que ho feia més per caritat que no pas per la renda de les misses. Finalment, el vuit d'agost de 1771, davant dels arguments presentats per Mn. Anton Savall, el vicari general de Tarragona determinà no erigir en vicaria l'església de Seguer.⁴⁶

En l'expedient que s'ha conservat format el 1770 per dur a terme la redotació de la parròquia de Querol se'ns presenta la creació de la vicaria de la seva sufragània d'Esblada amb residència del vicari a l'ermita de la Mare de Déu de Valldossera. A aquesta nova vicaria se li agregaren els masos de Cortadelles, de Maties Vivió i Pau Gomà, el mas d'en Gual de Francesc Gual, el mas del Pasqual d'Isidre Berenguer, els tres primers del terme municipal de Santa Perpètua de Gaià i el darrer de Seguer. El motiu apuntat, com sempre, en ocasions com aquesta, era la proximitat a la vicaria d'Esblada de la qual només estaven a mitja hora, mentre que, de Santa Perpètua de Gaià estaven a una hora i mitja de distància amb un camí perillós, aspre i muntanyós.⁴⁷

En el registre del pontificat de l'arquebisbe fra Francesc Armanyà i Font de l'any 1801 hi trobem un llistat de les parròquies de l'arxidiòcesi de Tarragona. Aquestes estan agrupades en dues grans àrees: *partido de Tarragona* -que també s'anomenarà posteriorment oficialat del Camp de Tarragona- i el *vicariato foraneo de Montblanch y su partido*, que englobava les següents parròquies: l'Albi, Arbeca, Barberà de la Conca, amb la seva annexe d'Ollers, Belltall, Blancafort, Cabra del Camp, amb la seva annexe de Fonscaldetes, Cervià de les Garrigues, Ciutadilla, Conesa, l'Espluga Calba, l'Espluga de Francolí, Forès, amb les seves annexes del Fonoll, la Sala i Savella, la Guàrdia dels Prats, Guimerà, Maldà, amb la seva annexe del Vilet, Montbrió de la Marca, Montblanc, amb la seva annexe de Lilla, Nalec, amb la seva annexe de Rocafort de Vallbona, els Omellons, els Omells de na Gaia, Passanant, amb la seva annexe de Glorieta, les Piles, la Pobra de Cérvoles, Pontils, Rocafort de Queralt, Rocallaura, amb la seva annexe de Montblanquet, Rojals i Rojalons, Selmella, annexe de Querol, Senan, Santa Perpetua de Gaià amb la seva annexe de Seguer, Sant Martí de Maldà, Sarra, Solivella, Tarrés, Vallbona de les Monges amb la seva annexe de Rocafort, Vallclara, Vallespinosa, el Vilosell, Vilaverd, amb la seva annexe de la Riba, Vimbodí i Vinaixa. En aquesta relació hi trobem a faltar algunes parròquies que avui formen part de l'arxiprestat de la Conca de Barberà, i que estaven en el primer grup. Desconeixem el motiu pel qual les esglésies de Biure de Gaià, Prenafeta annexe de Figuerola del Camp, Sant Magí de Rocamora, Vallverd de Queralt, annexe de Rocafort de Queralt, i Vilanova de Prades, no havien estat incloses al vicariat forani de Montblanc, com geogràficament els hi correspondria.⁴⁸

L'arranjament parroquial de 1867

La signatura, el 16 de març de 1851, del concordat entre la Santa Seu i el regne d'Espanya regulava les relacions entre l'Església i l'Estat. En l'article 24 es manava, novament, als bisbes que per tal d'atendre adequadament en totes les poblacions les necessitats espirituals dels seus habitants es fes un «*nuevo arreglo y demarcación parroquial de sus respectivas diócesis, teniendo en cuenta la extensión y naturaleza del territorio y de la población, y las demás circunstancias locales*», el qual hauria de ser executat el més aviat possible. A fi de donar compliment a l'esmentat article, el govern publicà el tres de gener de 1854 el decret on s'establien les bases que regulaven l'arranjament parroquial. Calia dividir les diòcesis en arxiprestats, establir el nombre de parròquies per població segons els habitants i classificar aquestes segons fossin urbanes -terme, ascens i entrada- o rurals -primera i segona classe-, així com, assenyalar el personal necessari, segons el nombre de feligresos, que s'havia de fer càrrec del servei pastoral.

El primer de març de 1859 va entrar en vigor la nova divisió territorial de l'arquebisbat de Tarragona que fou dividit en dotze arxiprestats: Tarragona (també anomenat de la capital), Reus, Sarra⁴⁹, Falset, Valls, Torredembarra,

Montblanc, Mont-roig del Camp, Alcover, Cornudella del Montsant, l'Albi i Sant Martí de Maldà. Al capdavant de cadascun d'ells l'arquebisbe nomenà com a arxiprest al rector de la parròquia arxiprestal.⁵⁰ La funció de l'arxiprest era transmetre les comunicacions i decrets de l'ordinari, vetllar pel bon funcionament de les parròquies, recolzant i ajudant als rectors en tot allò que fos necessari i afavorir la cura pastoral a través d'una acció conjunta.

Les parròquies de l'àrea de la Conca de Barberà van ser repartides entre els arxiprestats de Cornudella del Montsant -Vilanova de Prades i Rojals-, l'Albi -Senan, Vallclara i Vimbodí-, Sant Martí de Maldà -Belltall i Passanant-, Sarral - Montagut, Rocafort de Queralt, Vallverd de Queralt, Forès, Santa Perpètua de Gaià, Vallespinosa, Biure de Gaià, Montbrió de la Marca, Pontils, Conesa i Rocamora -i Montblanc- Santa Maria la Major de Montblanc, l'Espluga de Francolí, Solivella, Blancafort, la Riba, la Guàrdia dels Prats, Rojals, Vilaverd, Prenafeta, Barberà de la Conca, Lilla, Ollers i Pira-.⁵¹

Aquesta era una divisió provisional, així el set de juny de 1860 es decretà que les parròquies de l'Albiol, Mont-ral, Farena i Rojals fossin segregades de l'arxiprestat de Cornudella del Montsant per agregar les tres primeres a l'arxiprestat d'Alcover i la darrera al de Montblanc.

Finalment, després d'un lent i costós procés, l'arranjament parroquial quedava aprovat pel reial decret de quatre de setembre de 1867 i la reial cèdula auxiliatòria de 16 d'octubre del mateix any, que es dividia l'arquebisbat de Tarragona en sis arxiprestats: Tarragona, Falset, Montblanc, Reus, Sant Martí de Maldà i Valls.

Abans de l'arranjament parroquial l'arquebisbat de Tarragona tenia 114 parròquies: 20 de terme, 26 de segon ascens, 44 de primer ascens i 24 d'entrada, a més a més d'unes 60 vicaries, entre perpètues i nutuals o sufragànies. La gran majoria de les vicaries perpètues tenien pila baptismal i eren considerades com a parròquies d'entrada, firmant el seus obtentors com a rectors o vicaris perpetus, indistintament.

L'arranjament parroquial significà la supressió de la distinció de les parròquies de primera i segona categoria d'ascens, rebaixant alguna d'aquestes a la categoria d'entrada. Les vicaries i les sufragànies, juntament amb la parròquia d'Ollers, foren suprimides. Paral·lelament es van crear dues noves parròquies a Tarragona, cinc a Reus, dues a Valls, una a Montblanc i trenta en el mateix nombre de poblacions, les quals abans havien estat vicaries o sufragànies d'altres. En el cas de la Conca de Barberà s'erigiren en parròquia Glorieta, Lilla, Prenafeta i Vallverd de Queralt.

El reial decret de 21 de novembre de 1851, que desenvolupava l'article 33 del concordat, establia la divisió entre parròquies urbanes i rurals, les quals estarien sempre regides per un rector. Es consideraven rurals les vicaries, tinences, annexes, o les parròquies que amb capellà propi, tinguessin una població inferior a 50 veïns, i urbanes la resta de parròquies. Les rurals podien ser de primera o segona classe, segons el nombre d'habitants, així si la feligresia era superior a 35 veïns era de primera i si era inferior de segona classe. Les

parròquies urbanes podien ser d'entrada, d'ascens o de terme. Aquesta darrera categoria es reservava per a les parròquies situades a la capital de la diòcesi, de la província o del districte judicial. Tanmateix, també podien haver-n'hi en algunes poblacions que per circumstàncies particulars fos justificada la seva existència. L'arranjament també establia, que per cada parròquia de terme n'hi hauria d'haver tres d'ascens, situades en poblacions que seguïssin en importància a les que tinguessin parròquies de terme, i la resta de parròquies urbanes serien d'entrada. Per altra banda, es crearien ajudes de parròquies en demarcacions on els feligresos no poguessin rebre adequadament el servei pastoral, o bé, per un número elevat de veïns, o per qualsevol altra circumstància topogràfica especial. Les ajudes depenien directament de la matriu i eren servides pels vicaris. Finalment, també s'establia, segons el veïnatge, el nombre de parròquies que hi havia d'haver en una mateixa població -entre quatre i deu mil ànimes es podia erigir una nova parròquia- i també el nombre de vicaris que li corresponia a cada parròquia.⁵²

Després de l'arranjament parroquial l'arquebisbat de Tarragona tenia 154 parròquies: 21 urbanes de terme, 60 urbanes d'ascens, 61 urbanes d'entrada, 5 rurals de primera classe, 7 rurals de segona classe i 16 ajudes.

A l'arxiprestat de Montblanc, que agrupava les parròquies de la Conca de Barberà, les parròquies foren classificades de la següent manera: Montblanc i l'Espluga Francolí, parròquies urbanes de terme, Barberà de la Conca, Blancafort, Rocafort de Queralt, Sarral, Solivella, Vilaverd i Vimodí, parròquies urbanes d'ascens, Belltall, Conesa, Forès, la Guàrdia dels Prats, Lilla, Passanant, les Piles, Pira, amb la seva ajuda d'Ollers, Pontils, Rojals, Senan, Santa Perpètua de Gaià, Vallclara, Vallespinosa, amb la seva ajuda de Selmella i Vilanova de Prades, parròquies urbanes d'entrada, Biure de Gaià, Montbrió de la Marca, Prenafeta i la seva ajuda de Miramar, parròquies rurals de primera classe, i Glorieta, Rocamora i Vallverd de Queralt, parròquies rurals de segona classe.

El 13 d'abril de 1854 es passà a tots els rector un formulari amb vint-i-sis qüestions que calia respondre per tal de conèixer la situació que es trobaven les parròquies i quins canvis convenia que fossin introduïts. Amb tota la informació recollida es prepararen els expedients, i el desembre de 1855 es van despatxar els decrets d'arranjament de cadascuna de les parròquies, tanmateix l'aprovació definitiva de l'arranjament parroquial per part de l'Estat no es produí fins el quatre de setembre de 1867. És en base a tota aquesta documentació que hem elaborat les següents radiografies de les parròquies de la Conca de Barberà, presentant en primer terme com eren aquestes l'any 1854, i després com les transformava l'arranjament.⁵³ S'ha de tenir present que algunes de les modificacions, sobretot de demarcacions parroquials, no s'executaren o foren esmenades al cap de poc temps d'entrar en vigor, com veurem més endavant.

La parròquia de Santa Maria, de Barberà de la Conca, a una llegua de Montblanc i a set hores de la capital de l'arquebisbat, era de patronat reial i de segon ascens. La seva població era de 1.300 ànimes, amb un nucli principal

i tres molins fariners, el més llunyà dels quals estava a tres quarts d'hora del poble. A una hora hi havia la sufragània d'Ollers, que estava atesa per un vicari beneficiat amb obligació de residir-hi. Per arribar des de la matriu s'havia de creuar un profund barranc que dificultava l'accés que es feia impossible els dies de pluja.⁵⁴ Dins de la demarcació parroquial hi havia l'ermita de Santa Anna servida per un ermità i mantinguda amb les almoines. La parròquia estava atesa només per un rector. L'ajuntament de feia un temps havia deixat de contribuir en les despeses de la fàbrica i el culte. El decret de l'arranjament parroquial establia que la sufragània d'Ollers fos definitivament segregada de la seva matriu i annexionada en qualitat d'ajuda a la parròquia de Pira, de la qual es trobava només a mitja hora de camí planer. Amb el nou pla la parròquia passà a ser d'ascens i se li assignaren dos vicaris que foren, juntament amb el rector, dotats anualment amb 2.200 rals el primer vicari, 2.000 rals el segon i amb 6.000 rals el rector. La fàbrica es dotà amb 2.800 rals.

La parròquia del lloc de Sant Pere de Belltall, servida només per un rector, estava a tres hores i mitja de Montblanc, i a nou de la capital de l'arxidiòcesi, era de patronat reial i d'entrada. Tenia una població de 325 ànimes. L'ajuntament ajudava amb les despeses de la fàbrica i el culte en la part que no arribaven les almoines dels feligresos però feia un temps que ni els uns ni els altres contribuïen. La demarcació parroquial era igual a la civil, però amb el decret de l'arranjament parroquial se li agregaren els masos d'Arrelat, un de Guimerà i l'altre de Ciutadilla, per ser més pròxims a la parròquia de Belltall, que no a les seves respectives matrius. Aquesta modificació es féu en contra del parer del rector, tal i com ho raonava en el formulari que féu arribar a la cúria al·legant els conflictes que podria generar aquesta disparitat de jurisdiccions. Al rector se li assignà una renda anual de 4.100 rals i a la fàbrica de 1.100 rals. Al final de l'enquesta el rector de Belltall, Mn. Josep Maseres, feia la següent observació: *«Se debe tener en consideración para la clasificación de esta parroquia la aridesa y frialdad de este término, pues no se recoge más que un poco de trigo, y no muy bueno, y así no tan solamente los alimentos de primera necesidad, como todos los demás, tienen que irse a comprar en Tàrraga o en Montblanc que distan tres leguas de la parroquia, causando al párroco grande desembolso el transporte».*

La parròquia de Sant Joan Baptista de Biure de Gaià, situada a quatre hores de Montblanc i a nou de la capital, pertanyia a la jurisdicció de l'orde militar de Sant Joan de Jerusalem, que nomenava al prior o rector que s'encarregava de la cura de les 152 ànimes que vivien en el poble i en quatre masos distants mitja hora de l'església. La demarcació parroquial es corresponia amb la civil. La fàbrica i les despeses del culte eren assumides pels senyors del poble en la part que no arribaven les almoines dels feligresos. Estava classificada d'entrada i després passà a ser parròquia rural de primera. Amb l'arranjament se li assignà a la fàbrica i al culte una renda anual de mil rals i al rector de 2.200 rals.

La parròquia de Santa Magdalena de Blancafort distava dues hores de Montblanc i nou de la capital. Era de patronat reial i de primer d'ascens. La població era de 1.200 ànimes servides únicament per un rector. La fàbrica no tenia una renda fixa però l'ajuntament es feia càrrec de les reparacions, i les despeses del culte se sufragaven amb el producte del molí d'oli, però en aquell temps estava arruïnat. El decret de l'arranjament parroquial establia que la parròquia havia de tenir un vicari que ajudés al rector dotant-los anualment amb 2.000 i 5.900 rals, respectivament pel seu sosteniment. La renda de la fàbrica havia de ser de 2.500 rals. La parròquia passava a ser d'ascens.

La parròquia de Santa Maria de Conesa, classificada d'entrada i de patronat reial, tenia una població de 570 ànimes ateses tan sols per un rector. Una hora i mitja la separava de Montblanc i nou de Tarragona. Hi havia cinc masos, dos estaven a una hora de l'església, un a tres quarts i altres dos a mitja hora. Les despeses de la fàbrica i el culte es cobrien com bonament es podia amb les almoines dels feligresos. El decret de l'arranjament parroquial equiparava la jurisdicció civil i eclesiàstica agregant els dos masos anomenats de Turlanda, que civilment pertanyien a Conesa, però espiritualment a les Piles, de la qual estaven a una hora i quart, mentre que de la primera estaven només a mitja hora. La dotació que es va assegurar al rector fou de 4.600 rals anuals i per la fàbrica de 1.250 rals.

La parròquia de Sant Miquel arcàngel de la vila de l'Espluga de Francolí era de terme i de patronat reial. Una hora la separava de Montblanc i vuit de Tarragona. Tenia una població de 3.450 ànimes, amb un nucli principal i vint-i-vuit cases disseminades pel seu territori. Durant els mesos d'estiu la població augmentava amb la visita de turistes que anaven a prendre les aigües minerals. L'ermita de la Santíssima Trinitat servida per un ermità distava a una hora del poble. La parròquia anava a càrrec del rector, ajudat per un vicari i per la comunitat de preveres formada per sis beneficiats. La demarcació parroquial era igual a la civil, excepte les cases de Poblet, el corral de bestiar, la granja mitjana, la casa de la Pena que en la competència civil eren de Vimbodí i en l'espiritual de l'Espluga de Francolí. Les despeses de la fàbrica se sufragaven amb els 200 rals anuals procedents dels matrimonis celebrats a la parròquia, més 32 rals del censal que diversos individus prestaven a la sagristia. L'ajuntament pagava al predicador de Quaresma, la cera de les misses conventuals dels dies festius i hores canòniques, als sagristans, la neteja de l'església i les cordes de les campanes. Hi havia un orgue, però l'organista no tenia cap dotació assignada, doncs acostumava a ser el mestre de primera ensenyança, que rebia únicament allò que guanyava assistint als enterraments en qualitat d'ajudant de cor. També hi havia sis beneficis residencials de fundació particular, un d'ells vacant i dos servits per ecònoms. El decret de l'arranjament parroquial assignà quatre vicaris amb una dotació de 3.000 rals per al primer, 2.500 rals al segon, 2.200 rals al tercer i al quart 2.000 rals, mentre que el rector fou dotat anualment amb 8.800 rals i la fàbrica amb 5.000 rals

anuals. Finalment, amb l'actualització feta a l'any 1867 del primer decret de 1855 es rebaixà el nombre de vicaris de quatre a dos.

La parròquia de Sant Miquel arcàngel del lloc de Forès estava a quatre hores de Montblanc i a nou de Tarragona. Era de patronat reial i classificada com de primer ascens, i després del pla passà a ser d'entrada. Tenia una població de 619 ànimes repartides en un nucli principal i vint-i-set masos, onze dels quals formaven el lloc de la Sala i altres sis el lloc del Fonoll. Tots dos nuclis disposaven d'una església o capella habilitada per al culte administrades per sagristans, i en una d'elles només s'hi celebraven dues misses a l'any. La parròquia estava servida per un rector i la fàbrica es mantenia en part amb les almoines dels fidels i l'aportació de l'ajuntament. La disparitat de nuclis dificultava l'atenció pastoral dels llocs del Fonoll, la Sala i el mas de Bacardí. El decret de l'arranjament parroquial va resoldre agregar-los a la vicaria nutil de Glorieta, a la qual ja pertanyien en la jurisdicció civil, reduint-se la població fins a 529 ànimes. Es dotà al rector amb 4.550 rals i la fàbrica amb 1.200 rals anuals.

Abans de l'arranjament el lloc de Glorieta era una vicaria nutil sufragània de la parròquia de Passanant amb 85 ànimes de comunió a càrrec d'un vicari, que actuava amb total independència del rector de la matriu. La fàbrica i el culte anaven a càrrec de l'ajuntament. Glorieta estava a quatre hores de Montblanc i a onze de Tarragona. Pel decret de l'arranjament la vicaria nutil fou separada definitivament de Passanant i erigida en parròquia rural de primera classe. Al mateix temps se li agregaren els llocs del Fonoll -vuit veïns- i la Sala -tretze veïns-, i el mas de Bacardí, augmentant així el seu cens fins a les 156 ànimes. Se li assignaren al rector 2.500 rals de còngrua i a la fàbrica mil rals anuals.

La parròquia de Sant Jaume de la Guàrdia dels Prats, que només estava a mitja hora de Montblanc i a set de Tarragona, era de patronat reial i de segon ascens, passant, després del nou pla, a la categoria d'entrada. La població era aglomerada amb quatre masos a mitja hora de l'església. També hi havia molt a prop l'ermita de la Mare de Déu dels Prats atesa per un ermità. Les 350 ànimes de la parròquia estaven a càrrec del rector, ajudat per un beneficiat. La demarcació parroquial era igual a la civil. Per altra banda, les despeses de la fàbrica i el culte es cobrien amb les almoines, amb fruits durant el temps de la trilla que aportaven els fidels, i també, amb una quantitat que donaven els preceptors del delme. Amb l'arranjament es dotà anualment el rector amb 4.200 rals i la fàbrica amb 1.100 rals. Al final del qüestionari el rector, Mn. Francesc d'Assís Torra, aprofitava per queixar-se que, els rectors amb la seva pírrica còngrua també s'havien de fer càrrec de les reparacions de l'abadia, la qual cosa trobava totalment injust.

La vicaria nutil de Sant Joan Evangelista de Lilla, situada a una llegua de Montblanc, de la qual era sufragània, i a cinc hores i mitja de Tarragona, tenia una població de 580 ànimes de comunió, que estaven a càrrec del vicari que actuava amb total independència de la matriu. La població estava aglomerada en tres masos, el més llunyà dels quals estava a una hora de l'església. El culte i la fàbrica es

sostenien amb les almoines. En aquell moment hi havia dos beneficis de patronat particular vacants. El decret de l'arranjament parroquial establí que fos separada definitivament de la seva matriu erigint-la en parròquia d'entrada, i que li fossin agregats els masos de Llorac i la Farga que fins llavors pertanyien a Montblanc. La dotació anual del nou rector seria de 4.600 rals i la fàbrica d'aquesta nova parròquia de 1.300 rals.

La parròquia de Santa Maria la Major de la vila de Montblanc era cap de l'arxiprestat i estava a set hores de Tarragona. L'atenció pastoral era a càrrec del plebà, ajudat per un vicari, els quals juntament amb els deu beneficiats que hi havia formaven la comunitat de preveres de la parròquia. També hi havia un benefici fundat amb l'obligació de servir com a capellà de les monges del monestir de la Mare de Déu de la Serra. Hi havia fundats deu beneficis simples de sang o patronat, que juntament amb els anteriors dos preveres formaven la comunitat de preveres de la parròquia. Tenia una població de 4.300 ànimes concentrades, principalment, en el nucli de la vila, al voltant del qual hi havia vint-i-set masos, el més llunyà dels quals es trobava a dues hores. La parròquia era de patronat reial i de categoria de terme. A banda de l'església parroquial n'hi havia quatre dins el cos emmurallat habilitades, per al culte i administrades per una junta d'obers, nomenats pels sortints, o directament per l'ajuntament sense intervenció del plebà. Fora les muralles hi havia l'església que fou dels mercedaris, servida per un sagristà, i la de l'hospital de Santa Magdalena a càrrec dels seus administradors. La fàbrica i les despeses del culte fins feia pocs anys eren assumides per l'ajuntament. L'aplicació de l'arranjament parroquial va comportar la desmembració d'una part del seu territori per tal d'erigir la nova parròquia de Sant Miquel arcàngel, tal i com s'establí el decret de 3 de gener de 1854. Així doncs, la demarcació de la parròquia de Santa Maria la Major es reduïa a la zona compresa entre *«la Puerta llamada den Bové, calle den Ribé, plaza Mayor, acera del Norte, calle de la Fuente, calle de San Marsal y Portillo de la Sierra con la restante parte del norte hasta encontrar otra vez la Puerta den Bové»*. Per altra banda, també foren segregats els masos i molí de Llorac i el de Targa i units a la parròquia de Lilla, a la qual ja pertanyien civilment. Igualment es féu amb els masos de Saperas, de Graset, de la Llémana, del terme de Samuntà, i el molí anomenat de l'Estret de la Riba, que foren agregats a la parròquia de Sant Nicolau de la Riba. I, finalment, el nucli de Rojalons i el mas Barbet foren agregats a la parròquia de Sant Salvador de Rojals, de la qual es trobaven només a tres quarts d'hora. Amb el nou arranjament el plebà rebria una renda anual de deu mil rals, i els cinc vicaris que correspondrien per població rebrien respectivament 3.500 el primer, 3.000 el segon, 2.500 el tercer, 2.200 el quart i 2.000 rals el cinquè, i la fàbrica fou dotada amb 7.000 rals.

L'article sis del decret de tres de gener de 1854 establí que en les poblacions d'entre quatre i deu mil habitants tinguessin dues parròquies per tal de que *«se atendiera con el esmero debido al culto religioso y a todas las necesidades del pasto espiritual»*. Montblanc, tenia una població lleugerament superior als

quatre mil habitants, circumstància que propicià la creació de la nova parròquia de Sant Miquel arcàngel, assenyalant-li el següent territori, segregat del de Santa Maria la Major. Aquest anava des del portal de Bové, carrer Riber, plaça Major, carrer de la Font, carrer de Sant Marçal i portalet de la Serra. La nova parròquia era de terme i estaria regentada per un rector amb una dotació anual de 700 escuts, ajudat per dos vicaris amb 230 escuts de còngrua cadascun. A la fàbrica li corresponien 200 escuts. No fou erigida immediatament, sinó que es posposà fins que es tingueren els recursos econòmics suficients per a crear-la. Mentre, els habitants de Montblanc seguirien anant a la de Santa Maria la Major fins que fou erigida la nova parròquia l'any 1878.

A tres hores de Montblanc, i a nou de Tarragona, hi havia la vicaria nütual del lloc d'Ollers, sufragània de la parròquia de Barberà de la Conca, que tenia una població de 127 ànimes, servides en aquell moment per un vicari, i anteriorment per un beneficiat, com ja s'ha comentat en el punt que hem tractat al pla de vicaries de 1772. L'escassa població fou determinant perquè, en l'arranjament de 1867, fos suprimida la vicaria nütual, amb funcions de parròquia, i esdevingués ajuda de la parròquia de Pira, separant-la així definitivament de la seva matriu de Barberà de la Conca. El motiu per realitzar aquest canvi fou la distància i les dificultats d'accedir des de l'antiga matriu per haver de superar el desnivell d'un barranc i el pas del riu Anguera.

La parròquia de Sant Llorenç de Montbrió de la Marca era de patronat reial i d'entrada, passant després, amb l'aplicació del nou pla, a rural de primera classe. La població era aglomerada, amb un mas i un molí que estaven a mitja llegua, on hi vivien 186 ànimes, que eren ateses únicament per un rector. La fàbrica i el culte es mantenien, una part amb almoines i la resta amb aportacions de l'ajuntament. Amb l'arranjament parroquial es dotà el rector amb 2.700 rals i la fàbrica amb mil rals.

La parròquia de Sant Magí, del lloc de Rocamora, estava establerta a l'antiga església dels dominics a les muntanyes de la Brufaganya, situada a quatre hores i a onze hores respectivament, de Montblanc i Tarragona. Les 46 ànimes de comunió que hi vivien estaven a càrrec d'un vicari. La població era disseminada amb cinc masos, el més llunyà dels quals estava a un quart d'hora. La demarcació parroquial no es corresponia amb la civil, ja que el terme de Sant Magí estava agregat al municipi de Santa Perpètua de Gaià. Hi havia dues capelles habilitades per al culte, una servida per un sagristà i l'altra per un ermità. La fàbrica i el culte es mantenien amb la caritat dels fidels i amb l'aportació de l'Estat. El decret de l'arranjament parroquial féu una excepció al no suprimir-la i agregar-la a una altra parròquia, ni augmentant la seva població incorporant alguns masos del voltant per la gran distància que els separava de l'església. La parròquia es va mantenir per tractar-se d'un dels santuaris amb més tradició i concorreguts del Principat, per haver-hi la cova on la tradició deia que havia viscut Sant Magí. Fou classificada com a parròquia rural de segona classe. El rector dotat anualment amb 2.200 rals i a la fàbrica i el culte se li assignaren mil rals.

La parròquia de Sant Jaume apòstol del lloc de Passanant, de patronat reial i de primer ascens, situada a quatre hores de Montblanc i a onze de Tarragona, tenia una població de 500 ànimes de comunió servides únicament pel rector. La població era aglomerada amb dos masos a mitja hora de distància, i la sufragània de Glorieta, regida per un vicari, a la qual s'hi arribava després de tres quarts d'hora per un camí molt dolent. La fàbrica i el culte rebien uns a dos mil cinc-cents rals a través d'almoines. El decret de l'arranjament parroquial elevava la categoria fins a ser d'entrada i la sufragània de Glorieta se separà definitivament de la matriu per erigir-la en parròquia. Per altra banda, per tal d'igualar la jurisdicció eclesiàstica amb la civil, li foren agregades les cases de la Pobra de Farran, separant-les de la parròquia de Guimerà. Les modificacions de la demarcació parroquial provocà que la població es veiés reduïda a 535 ànimes. El rector fou dotat amb 4.550 rals anuals i la fàbrica amb 1.200 rals.

La parròquia de Santa Maria, del lloc de Santa Perpètua de Gaià, era de patronat reial i classificada com de primer ascens. Estava situada a cinc hores de Montblanc i a deu de Tarragona. La població era de 500 ànimes, una part estava concentrada al nucli, al redós del temple, i una altra part, estava formada per quaranta-set masos disseminats per tot el terme, alguns dels quals estaven a dues hores de l'església. La cura de les ànimes anava a càrrec únicament del rector. El poble i el perceptor del delme costejaven la fàbrica i el culte però des de feia uns quants anys ja no era així. El decret de l'arranjament la convertia en parròquia d'entrada. Se li assignà l'ajuda de Seguer a càrrec d'un vicari perquè atengués pastoralment als fidels dels masos més propers a aquesta. El rector fou dotat amb 4.550 rals, el vicari de l'ajuda amb 2.500 rals i la fàbrica amb 1.600 rals.

La parròquia de Sant Martí bisbe, de les Piles, situada a quatre hores de Montblanc i a deu de Tarragona, era de patronat reial i d'entrada. La població estava aglomerada i tenia dos masos, anomenats de Turlanda, allunyats de la matriu i amb molt mal camí per arribar-hi. Les 287 ànimes de comunió estaven servides únicament per un rector. A un quart d'hora del poble hi havia l'ermita de Santa Eugènia, mantinguda amb almoines i a càrrec d'un ermità. Les despeses de la fàbrica i el culte es cobrien amb una quota veïnal. Amb l'arranjament se segregaren els masos de Turlanda i l'ermita agregant-se a la parròquia de Conesa. El rector i la fàbrica foren dotats amb 3.500 i 1.100 rals anuals respectivament.

La parròquia de Sant Salvador del poble de Pira estava només a hora i mitja de Montblanc i a vuit hores i mitja de Tarragona. De patronat reial i d'entrada tenia al voltant d'unes 600 ànimes que eren servides únicament per un rector. La població estava aglomerada en tres masos, el més llunyà dels quals estava a tres quarts d'hora de l'església. La fàbrica i el culte se sostenien exclusivament amb les almoines dels fidels. L'aplicació de l'arranjament significà la modificació de la demarcació parroquial amb la unió de l'església d'Ollers, en qualitat d'ajuda, després de separar-la de la seva matriu, Barberà de la Conca. Això comportà que la població augmentés fins a les 727 ànimes. Al

rector se li assignà una dotació anual de 4.900 rals i al vicari l'ajuda 2.500 rals. La fàbrica fou dotada amb 1.900 rals.

La parròquia Santa Maria de Pontils a quatre hores de Montblanc i a deu de Tarragona era de patronat reial i de primer ascens. La població estava aglomerada, i a més, hi havia vint-i-dos masos, dels quals, només n'hi havia un que estigués a més d'una hora de l'església. En el seu terme hi havia dos santuaris habilitats per al culte, un era al nucli de la població de Valldeperes, format per dotze cases i, una mica més a prop, el de Sant Miquel, a càrrec de sengles ermitans. La demarcació eclesiàstica es corresponia amb la civil. El cens era de 304 ànimes ateses únicament per al rector. La fàbrica i el culte se sostenia només amb les almoines. Amb l'arranjament fou classificada com a parròquia d'entrada i s'assignà al rector i a la fàbrica un renda anual de 3.800 i 1.100 rals respectivament. Mn. Jaume Bastardes en respondre el qüestionari ens explica que hi havia costum d'exposar el Santíssim el divuit de desembre o el dia de la Mare de Déu de l'Esperança. A aquest ofici hi assistia una part important del poble i també forasters per a rebre els sants sacraments, convidant, a costes del rector, a sacerdots forasters perquè l'ajudessin. Hi havia dos dies que es feia una processó de pregàries votades perquè ni la boira ni cap altra plaga afectessin la collita. El primer diumenge després de la dominica *in albis* s'anava al santuari de Valldeperes essent festa major per una gran part dels feligresos. En acabar l'ofici, per la tarda, al poble s'organitzaven balls, menjars, segurament jocs, i altres excessos mal vistos pel rector. El vuit de maig la processó es dirigia a la capella de Sant Miquel i a la tarda tornaven els excessos.

A dues hores de Montblanc i a sis de Tarragona hi havia la vicaria nual de Sant Salvador del lloc de Prenafeta que tenia unida l'església de Miramar, sufragànies les dues de la parròquia de Figuerola del Camp. Prenafeta era una població aglomerada en quinze masos on hi vivien 396 ànimes de comunió, i a una hora de distància hi havia Miramar amb catorze veïns, tots atesos per un vicari, que residia a Prenafeta. La fàbrica i el culte es sostenien amb les almoines dels fidels. L'arranjament parroquial va establir la separació definitiva de la vicaria de Prenafeta de la seva matriu Figuerola del Camp per erigir-la en parròquia rural de primera classe. Al decret signat el deu de desembre de 1855, també es manava que l'església de Miramar seria segregada de Prenafeta i es tornaria a unir a la matriu de Figuerola del Camp, ja que *«habiendo desmotrado la experiència cuan poco acertada fue la unión de las dos sufragáneas de Prenafeta y Miramar; para ser servidas ambas por un solo vicario con independència del párroco de la matriz, pues que la distancia de más de una hora que las separa, de un camino escabrosísimo y de todo punto intransitable en tiempo de lluvias, nieves o viento, las tiene incomunicadas gran parte del año, siendo mucho más fácil la comunicación de la de Miramar con la matriz»*. Posteriorment, amb l'actualització i redacció del decret definitiu de l'arranjament parroquial, s'establí que Miramar fos deslligada de la parròquia de Figuerola del Camp i fos unida a la parròquia de Prenafeta en qualitat d'ajuda,

amb la qual cosa s'executa l'establert el 31 de juliol de 1867. Al rector de la nova parròquia se li assignà un dotació anual de 2.800 rals i a la fàbrica de 1.050 rals.

La parròquia de Santa Salvador, de la vila de Rocafort de Queralt, de patronat reial, que estava a tres hores de Montblanc i a deu de Tarragona, tenia com a sufragània la vicaria nutul de Vallverd de Queralt, servida per un vicari amb total independència de la matriu. La població era aglomerada, amb un mas que es trobava a mig quart d'hora del poble, on hi havia 800 ànimes de comunió regides per un rector. L'ajuntament es feia càrrec de les despeses de la fàbrica i el culte per no haver-hi rendes suficients. L'aplicació de l'arranjament significà la segregació definitiva de la sufragània de Vallverd de Queralt que fou erigida en parròquia. Per tal d'ajudar al rector se li assignà un vicari. Tenien una dotació anual de 5.500 i 2.000 rals respectivament. A la fàbrica li correspongueren 1.600 rals. Després de l'arranjament la classificació de la parròquia passà de segon ascens a ascens.

La parròquia de Sant Salvador, del lloc de Rojals situada a dues hores de Montblanc i a vuit de Tarragona, era de patronat reial i classificada com d'entrada. Les 650 ànimes a càrrec del rector estaven en població aglomerada, però també hi havia seixanta-sis masies, algunes de les quals estaven a més d'una hora de distància de l'església. El poble contribuïa amb algunes almoines per fer front a les despeses de la fàbrica i el culte. L'arranjament significà la modificació de la demarcació parroquial amb la segregació del mas d'Isidre Gavarró i els dos molins de paper, anomenats de Figuerola, que s'agregaren a la parròquia de la Ribà. Per altra banda, se li uniren el nucli de Rojalons i el mas Barbet, després de separar-los de la parròquia de Montblanc. El rector havia de rebre una dotació anual de 4.800 rals i la fàbrica de 1.400 rals.

La parròquia de Santa Maria del lloc de Senan, a tres hores de Montblanc i a deu de Tarragona, tenia 260 ànimes a càrrec del rector. La població era en part aglomerada i disseminada, malgrat que cap de les masies estava a més de mitja hora de distància de l'església. La fàbrica i el culte eren sostinguts amb les almoines, amb els fruits que es recollien durant el temps de recol·lecció, però en aquell moment aquesta costum s'havia extingit gairebé del tot. La parròquia era de patronat reial i d'entrada. L'arranjament determinà que la dotació anual del rector havia de ser de 3.500 rals i de 1.100 rals per a la fàbrica.

La parròquia de Santa Maria, de la vila de Sarral, situada a dues hores de Montblanc i a vuit de Tarragona, era de patronat reial i de segon ascens. La població estava aglomerada, amb tres masos a una distància d'una hora. El cens era de 2.600 ànimes ateses per un rector i un vicari, i antigament, també per set beneficiats que juntament amb el rector formaven la comunitat de preveres. En aquell moment només quedava un beneficiat, mentre que la resta eren beneficis familiars, i alguns havien perdut les seves rendes esdevenint incòngrues. Dins del poble hi havia una capella habilitada per al culte públic, de la qual se'n cuidaven els majorals que es renovaven cada any, mentre que fora el clos emmurallat hi havia dues ermites a càrrec d'ermitans. Ni la fàbrica ni el culte havien tingut mai una renda per al seu sosteniment, sempre s'havien

mantingut a través de les almoines. Amb el decret de l'arranjament parroquial fou classificada d'ascens i a tenir tres vicaris amb una dotació anual per al rector de 7.600 rals i per als vicaris de 2.500 el primer, 2.200 el segon i 2.000 rals el tercer. El nou pla també establia que el rector havia de participar en l'elecció dels majorals i dels ermitans, el nomenament dels quals havia d'aprovar.

La parròquia de Santa Maria de la vila de Solivella, de patronat reial, estava a dues hores de Montblanc i a nou de Tarragona. La població era concentrada, amb quatre masies, la més llunyana de les quals estava a tres quarts d'hora de l'església. Les 1.230 ànimes de comunió estaven servides únicament per un rector. La fàbrica i el culte se sostenien com bonament es podia amb les minses almoines. El decret de l'arranjament parroquial comportà la modificació de la categoria, passant de ser de primer ascens a ascens. Una altra conseqüència fou l'assignació de dos vicaris per ajudar el rector, càrrecs que foren dotats anualment amb 2.200, el primer, 2.000, el segon, i 6.000 rals, respectivament. A la fàbrica li corresponia una renda de 2.800 rals.

La parròquia de Sant Salvador, de Vilanova de Prades, estava a cinc hores de Montblanc i a onze de Tarragona. Tenia 512 ànimes en població aglomerada amb quatre masos al seu voltant, el més distant dels quals estava a tres quarts d'hora. Era de patronat reial i servida per un rector. Estava classificada com de primer ascens i posteriorment esdevingué d'entrada. Tenia una capella fora el clos emmurallat dedicada a Sant Antoni de Pàdua, habilitada per al culte, sense capellà ni ermità, però servida per un sagristà. La fàbrica i el culte de la parròquia se sostenien amb les almoines. Amb l'arranjament es dotà amb 4.550 rals anuals al rector i a la fàbrica se li assignaren 1.200 rals. Segons l'enquesta hi havia la tradició d'anar en processó fins a la capella de Sant Antoni de Pàdua, distant un quart d'hora, cantant el Sant Rosari per a fer rogatives per a lliurar-se de les plagues de llagostes i d'altres animals nocius per a l'agricultura.

La parròquia de Sant Martí bisbe, de Vilaverd, de patronat reial, estava a hora i quart de Montblanc i a sis de Tarragona. Classificada com de primer ascens passà amb l'arranjament a ser d'ascens. La població estava aglomerada, amb set masos, dels quals tres eren fàbriques de paper a una distància de més d'una hora. El cens era de 1.200 ànimes servides únicament pel rector. A mig quart d'hora hi havia el santuari de la Mare de Déu de Montgoi mantingut amb les almoines i a càrrec d'un ermità. També hi havia dins la seva demarcació la vicaria nual de la Riba que funcionava independentment de la matriu. La fàbrica i el culte es mantenien en part amb l'oli que produïa el molí del comú, en aquell moment en desús, i amb la caritat dels fidels. El decret d'arranjament parroquial assignà un vicari al rector perquè l'ajudés amb l'atenció espiritual dels feligresos. El rector fou dotat anualment amb 5.900 rals, el vicari amb 2.000 rals i la fàbrica de l'església amb 2.500 rals. Per altra banda, també es decretà la segregació definitiva de la sufragània de la Riba per convertir-la en parròquia.

La parròquia de Sant Joan Baptista de Vallclara, situada a quatre hores de Montblanc i a onze de Tarragona, era de patronat reial i de primer ascens. El cens era de 400 ànimes de comunió ateses només pel rector. La població estava aglomerada, amb tant sols dos masos i un molí a una distància tots d'una hora de l'església. Els veïns amb almoines voluntàries es feien càrrec de les despeses de la fàbrica i el culte. El decret de l'arranjament parroquial la convertí en parròquia d'entrada i se li assignà al rector una dotació anual de 4.400 rals i a la fàbrica de 1.100 rals. El rector del moment, Mn. Joan Cardona, tenia una renda anual de 4.600 rals, superior a l'establerta pel nou pla, que es respectà, tal i com establien les bases del decret de tres de novembre de 1854. La nova renda fixada per l'arranjament entraria en vigor amb l'entrada d'un nou rector.

La parròquia de Sant Jaume apòstol de Vallespinosa estava a cinc hores de Montblanc i a dotze de Tarragona. Era de patronat reial i d'entrada, abans i després del nou pla. La població era aglomerada, i tenia la sufragània de Sant Llorenç de Selmella i diversos masos, alguns dels quals estaven a dues hores de l'església. L'encarregat d'atendre espiritualment a les 660 ànimes que hi havia, entre la matriu i la sufragània, era únicament el rector. Davant d'aquesta situació i per tal d'oferir un millor servei als fidels l'arranjament parroquial va erigir l'església de Selmella en ajuda, amb l'obligació de tenir resident un vicari perquè aquest pogués atendre als veïns dels masos, que estaven més allunyats de la matriu. El rector fou dotat anualment amb 4.800 rals, el vicari de l'ajuda amb 2.500 rals i la fàbrica amb 1.900 rals.

La vicaria nutil de Sant Joan Baptista del lloc de Vallverd de Queralt, situada a tres hores i mitja de Montblanc i a deu de Tarragona, era sufragània de la parròquia de Rocafort de Queralt, de la qual estava a una hora de distància. Per arribar-hi s'havien de creuar dos barrancs, que en temps de pluja feien el trajecte més perillós i difícil. El vicari resident atenia les 150 ànimes que hi havia, amb total independència de la matriu. La població era agrupada, amb dos masos a una distància d'un quart d'hora. No disposava de rendes per fer front a les despeses del culte i la fàbrica, només de les almoines dels fidels. El decret de l'arranjament parroquial erigia la vicaria nutil en parròquia rural de segona classe, separant-la definitivament de la seva matriu. El rector de la nova parròquia seria dotat anualment amb 2.200 rals i mil rals per la fàbrica.

La parròquia de Sant Salvador de la vila de Vimbodí de patronat reial estava servida per un rector. Estava classificada com de primer ascens i amb el nou pla passà a ascens. Montblanc, capital de l'arxiprestat, i Tarragona, capital de l'arxidiòcesi, estaven a dues i nou hores respectivament de Vimbodí. Hi havia un nucli principal de població més onze masos, el més lluny dels quals estava a dues hores de l'església. Tenia una població de 1.500 ànimes. En la seva demarcació a vint-i-cinc minuts s'hi trobava el santuari de la Mare de Déu dels Torrents, administrat per un ermità. La jurisdicció civil i eclesiàstica eren diferents, doncs, com més endavant veurem, les cases de Poblet, en la civil era de Vimbodí, i en l'espiritual depenien de la parròquia de l'Espluga

de Francolí. La fàbrica no havia tingut mai cap renda i es mantenia amb el sobrant de l'oli que l'ajuntament donava procedent del molí del comú, que en aquell moment estava mutilat. El poble també havia contribuït en les reparacions de l'església, amb almoines, o, bé amb jornals. Amb l'arranjament se li assignaven al rector 6.400 rals de dotació, a més a més de dos vicaris, que havien de percebre, el primer 2.200 i el segon 2.000 rals. S'establiren 3.200 rals per a la fàbrica i el culte.

L'arranjament parroquial fou modificat poc temps després de ser aprovat. Així, el 28 de desembre de 1867, s'introduïren un seguit de canvis que afectaren només a divuit parròquies, en la seva gran majoria es tractaven de rectificacions de la demarcació, que havien estat aprovades pel nou pla.

A l'arxiprestat de Montblanc pel que fa a les parròquies de la Conca de Barberà es retocaren les demarcacions parroquials de Montblanc, Rojals, Santa Perpètua de Gaià, Pontils, Rocamora i Lilla. Així doncs, la segregació del nucli de Rojals de Montblanc per unir-lo a Rojals fou derogada el 1878, retornant a la situació anterior a l'arranjament. Igualment passà amb el mas la Targa, segregat de Montblanc i unit a la de Lilla. La parròquia de Santa Perpètua de Gaià sofrí una profunda modificació del seu terme parroquial; li fou segregat el nucli de Montalegre per a unir-lo a Pontils. El mateix passà amb le Masies dels Freres i la Teuleria, agregades a Rocamora, i els masos Bultó, Pasqual, Gual i Cortadelles agregats a Esblada, ajuda de Querol, i per contra se li uní el mas Catòlic segregat d'aquesta darrera parròquia. Al terme de Pontils foren agregats el nucli de Valldeperes i els masos Batet i Morera, que foren units a la parròquia de sant Magí de Rocamora.⁵⁵

En alguns casos els arranjaments aprovats s'hagueren de modificar al cap de pocs anys, ja que en ocasions no es tingueren en compte la praxi habitual de les vicaries, o sufragànies elevades a parròquies, o els informes i recomanacions dels rectors desaconsellant algunes actuacions, que malgrat tot foren aprovades en el nou pla parroquial. Un exemple el trobem en la rectificació de les demarcacions parroquials de la Riba i Vilaverd. El nou d'octubre de 1885, vuit veïns del terme municipal de Vilaverd s'adreçaren al vicari general de l'arquebisbat de Tarragona sol·licitant, que les seves masies i molins fossin separades de la parròquia de Sant Martí bisbe, de Vilaverd per tal de ser agregades a la parròquia de Sant Nicolau de la Riba. Els sol·licitants eren Maties Gomà de la masia de Gomà, Francesc Alsina de la masia d'Alsina, Joan Serra de casa de Masón, els quals estaven a tres quarts d'hora de Vilaverd i només a mig quart d'hora de la Riba, Esteve Esteva de la masia de Fuster, Joan Gavarró de la masia de Renyínós, Josep Serra de la masia Solans, a un quart d'hora de la Riba i a una hora de Vilaverd, i Jaume Serra del molí del Mas i Miquel Soler del molí de la Font Gran, que estaven a una hora i quart de Vilaverd i a mitja hora de la Riba. A més de la distància el camí per arribar a l'església de Vilaverd era impracticable, mentre que el que anava a la Riba estava en més bones condicions. Per altra banda, els veïns al·legaven que sempre havien estat servits des de l'església de la Riba, la qual cosa confirmava

en el seu informe el rector de Vilaverd. Després d'escoltar totes les parts, l'arquebisbe Benet Vilamitjana, va decretar, el 16 de novembre, la separació de les vuit masies i molins de Vilaverd unint-les a la parròquia de la Riba, tal i com havien demanat els sol·licitants.⁵⁶

Modificacions de demarcacions parroquials

L'atenció pastoral a les masies de Poblet

El rector era l'encarregat de la cura d'ànimes de la seva parròquia, essent l'únic amb dret per a l'administració d'alguns sagraments com són el baptisme, l'eucaristia, la penitència, la unció dels malalts i el matrimoni. Al llarg del temps aquest dret ha ocasionat disputes entre els rectors per tal de delimitar qui tenia la jurisdicció espiritual sobre una determinada comunitat cristiana. Al llarg de tot el segle XIX hi hagué diversos contenciosos entre els rectors de l'Espluga de Francolí i de Vimbodí per tal de fixar qui havia de fer-se càrrec de la cura d'ànimes dels habitants de les masies i granges del terme del monestir de Poblet, abans i després de l'exclaustració dels monjos i el posterior abandonament del cenobi. A finals del segle XVIII el rector de Vimbodí, incoà un plet en contra de l'abat de Poblet per tal de determinar quina de les dues parts havia d'administrar els sants sagraments als veïns del terme de Poblet, que anaven a l'església de Sant Jordi situada dins de la muralla exterior del monestir. Finalment, el 22 de maig de l'any 1799, el tribunal suprem de la cort de Castella sentenciava que l'abat de Poblet no tenia la jurisdicció espiritual sobre els habitants de les masies i granges situades al terme del Poblet, encarregant-se de la cura d'ànimes d'aquests veïns el rector de Vimbodí. Però la cosa no acabà, ja que el rector de l'Espluga de Francolí, que fins llavors havia administrat els sants sagraments als habitants d'aquest territori de Poblet per mitjà d'un monjo amb el càrrec de vicari nutual, va recórrer la sentència. El 5 de juny de 1803 el vicari general notificava al rector de l'Espluga de Francolí que seria l'encarregat d'administrar els sagraments del baptisme i el matrimoni als feligresos del terme de Poblet.

Amb l'exclaustració el 1835, els habitants de les masies i granges de l'antic terme de Poblet es quedaven sense l'administració dels sagraments de la penitència, l'eucaristia i l'extremaunició, que fins llavors havia exercit l'abat de Poblet. S'encarregà al rector de l'Espluga de Francolí l'elaboració d'un informe, fer la divisió parroquial del territori de l'extingit monestir. El 17 d'abril de 1843 era aprovada, interinament, la divisió parroquial, prenent el barranc de Castellfollit com a línia divisòria. Restaren a càrrec del rector de l'Espluga els habitants de la casa de Poblet, la masia, el corral de bestiar, la Granja Mitjana i la casa de la Pena, mentre que els de Castellfollit, el corral nou, Milmanda, ermita de la Mare de Déu dels Torrents, casa de Riudabella, el corral de

Riudabella, mas de Dalt, mas de Baix i mas de Fèlix dependrien de la parròquia de Vimbodí.

El nou de juny de 1850 el rector de Vimbodí, i la corporació municipal del poble sol·licitaren a l'arquebisbe de Tarragona que els veïns del territori de Poblet subjectes a l'administració del rector de l'Espluga de Francolí, passessin a dependre eclesiàsticament de Vimbodí, unificant-la amb la jurisdicció civil. L'arquebisbe Antonio Fernando de Echanove i de Zaldívar va mantenir la divisió provisional existent, esperant que la qüestió fos resolta durant l'arranjament parroquial que s'havia de dur a terme a l'arquebisbat. En l'expedient de l'Espluga, el rector va declarar que la demarcació territorial de la seva parròquia estava subjecta a la jurisdicció civil de la mateixa vila, exceptuant la casa de Poblet, el corral de bestiar, la Granja Mitjana i la casa de la Pena, corresponents al terme de l'antic monestir de Poblet, el qual estava sota el domini de l'autoritat civil de Vimbodí. Mentre, que estranyament en l'expedient de Vimbodí no hi consta cap reivindicació sobre la jurisdicció espiritual d'aquelles cases i masies del terme de Poblet. Així doncs, després de l'aprovació de l'arranjament parroquial els límits seguiren sent els establerts en la divisió de 1843.

El 1879 l'ajuntament de Vimbodí tornava a reclamar a l'arquebisbe que s'unifiquessin les jurisdiccions civil i eclesiàstica de tot l'antic territori del monestir de Poblet a favor de Vimbodí per optimitzar recursos i evitar els disgustos que comportava, segons ells, aquesta divisió. El 25 d'agost l'arquebisbe Benet Vilamitjana, desestimava la sol·licitud argumentant que la unificació de les jurisdiccions civil eclesiàstica i civil no era un principi absolut, car existien altres casos on tampoc es donava aquest fet. Des de llavors i fins a l'actualitat l'administració dels sacraments als habitants i veïns del terme del monestir de Poblet ha estat en mans del rector de la parròquia de l'Espluga de Francolí.⁵⁷

La Riba, sufragània de Vilaverd, erigida parròquia.

El 16 d'abril de 1866 l'ajuntament de la Riba presentava davant la reina la sol·licitud per elevar a parròquia la vicaria nual de l'esmentat poble argumentant que una gran part dels dies festius es veien privats d'oïr missa i molts dels habitants morien sense rebre els sacraments de l'extremunció, perquè el vicari no donava a l'abast. En aquell moment la Riba comptava amb unes mil sis-cents ànimes, de les quals, unes quatre-cents vivien en masies repartides per les muntanyes i les valls que envoltaven la vila. Els camins per accedir-hi eren molt escabrosos la qual cosa dificultava que un sol capellà pogués atendre espiritualment tota aquesta població. Per altra banda, la renda de dos mil rals anuals que tenia assignada la vicaria no compensava la gran quantitat de feina qui hi havia, i això feia que els vicaris s'anessin succeint, repercutint així en l'atenció espiritual del poble⁵⁸. A l'arranjament parroquial

aprovat el setembre de 1867 l'església de la Riba fou erigida en parròquia, segregant-la definitivament de Vilaverd.

Supressió del «vere nullius» de Sant Joan Baptista de Biure de Gaià

El 14 de juliol de 1873, el papa Pius IX, publicava la butlla *Quae diversa*, en virtut de la qual se suprimien a Espanya totes les jurisdiccions eclesiàstiques privilegiades. A l'arquebisbat de Tarragona hi havia dues parròquies en aquesta situació: Sant Joan Baptista de Biure de Gaià sota la jurisdicció de l'orde de Sant Joan de Jerusalem i Santa Llúcia d'Aiguamúrcia i les Pobles, antigament sota el domini de l'extingit monestir cistercenc de Santes Creus i en aquell moment sota l'administració apostòlica de l'arquebisbe de Tarragona.

La butlla establia que un cop suprimides les parròquies o territoris dependents de jurisdiccions eclesiàstiques privilegiades, aquestes s'agregarien a les diòcesis, on estiguessin situades. Així doncs, el vint d'abril de 1874, es decretà que la parròquia de Biure de Gaià fos incorporada a l'arxidiòcesi tarragonina.⁵⁹

La nova parròquia de Sant Miquel arcàngel de Montblanc

L'aplicació de l'arranjament parroquial no fou immediata sinó que s'anà executant progressivament, principalment per la manca de finançament per fer-ho. L'Estat havia d'aportar als bisbats els recursos econòmics suficients per aplicar-lo però la falta de liquiditat va retardar uns anys la seva aplicació. Així doncs, la parròquia de Sant Miquel arcàngel de Montblanc, malgrat ser creada el 19 d'agost de 1867, no va ser erigida fins l'1 de juliol de 1878, essent el primer rector Mn. Ramon Lluch.

El 16 de juny de 1877 l'arquebisbe Constantí Bonet Zanuy publicà el decret pel qual anunciava la creació de noves parròquies, ajudes i vicaries durant l'exercici econòmic de 1877 a 1878. En aquest interval de temps fou erigida la parròquia de Sant Miquel arcàngel de Montblanc desmembrant-la de la parròquia de Santa Maria la Major. La línia de separació de la zona d'influència d'ambdues parròquies dins de la població començava al portal de Bové, pujava pel carrer Riber, plaça Major, carrer de la Font Major i acabava al portalet de la Serra. Pel que fa als límits parroquials a l'exterior de la vila, aquests foren fixats amb poca precisió quan s'erigí la nova parròquia la qual cosa plantejà posteriorment algunes divergències de jurisdicció. Finalment, el tretze d'agost de 1883, després de les al·legacions de les parts implicades en l'assumpte, l'arquebisbe Benet Vilamitjana va establir que la línia divisòria entre les dues parròquies anava «desde la puerta den Bové hasta el limite de Prenafeta el camino que une estos dos extremos, quedando de Santa María toda la extensión de terreno que está a la izquierda, y de la de la San Miguel la de la derecha, hasta encontrarse las dos parroquias en el Portillo de la

*Serra, desde donde subirá la divisòria por el centro del camino o calle incompleta de las Casetes, quedando estas y toda la parte derecha con la Iglesia y convento de la Sierra y casa de la mandadera de Santa María, y la izquierda con el Serrallo de San Miguel, y seguirá por el trazado de una visual o recta desde el punto de unión de las parroquias y dejando a la izquierda el santuario de San Juan con sus dependencias que pertenecerá a la parroquia de San Miguel, hasta tocar en el punto de mira del distrito municipal de Espluga de Francolí».*⁶⁰ Segons l'informe de la visita *ad limina* de l'any 1922 dins del terme parroquial de Sant Miquel arcàngel de Montblanc hi havia quatre esglésies: el temple parroquial, Sant Marçal i les ermites de Sant Josep i Sant Joan. Mentre que a la demarcació de Santa Maria la Major hi havia, a banda del temple, les esglésies de la Mare de Déu de la Serra, de la Mare de Déu de la Mercè, de Santa Maria Magdalena, ubicada en l'hospital, Sant Josep i Santa Tecla.⁶¹ Fins abans de la Guerra Civil (1936-1939) l'administració de les dues parròquies fou independent una de l'altra. Tanmateix, l'any 1932 trobem que ambdues foren encarregades a Mn. Josep Pàmies Martorell en qualitat de plebà i regent, respectivament.⁶² Després de la Guerra Civil aquesta pràctica es mantingué, i, malgrat no haver trobat a l'AHAT cap document explícit sobre la supressió de la parròquia de Sant Miquel arcàngel, es pot considerar que la unió de les dues parròquies es produí *de facto*, malgrat que en la documentació oficial seguissin apareixent ambdues parròquies fins a finals de la dècada dels seixanta del segle XX. A la guia de l'arquebisbat de Tarragona de l'any 1971 constava que a Montblanc només hi havia la parròquia de Santa Maria la Major.

El mas Pablanc o Planot entre Forès i Solivella

El 1896 el pagès Joan Rull Corbella, habitant al Mas Pablanc o Planot, situat en el terme municipal de Solivella i sota la jurisdicció eclesiàstica de Forès, sol·licità que es modifiquessin els límits parroquials per tal d'equiparar-los amb els municipals, i que, per tant, el mas fos agregat a la parròquia de Solivella. En la seva instància al·legava que els 4 quilòmetres de camí que separaven el mas de Forès eren molt dolents, mentre que els 3,5 quilòmetres de camí fins arribar a Solivella eren plans i bons. A més a més, una part de la seva família vivia a Solivella, on ell també rebia el servei mèdic i farmacèutic. L'expedient instruït per dirimir la qüestió recull la conformitat dels dos rectors de les parròquies implicades, així com les propostes per resoldre el tema. La dificultat radicava que el mas es trobava justament sobre la línia divisòria dels límits municipal i eclesiàstic. Tant és així, que la casa del mas estava en el terme municipal de Solivella i les terres en el de Forès.

Finalment, el 10 de maig de 1897, l'arquebisbe decretà que no es modifiquessin els límits parroquials, sinó que únicament s'agregués a la demarcació eclesiàstica

de Solivella la casa del mas i que si en el futur es construís una nova casa en aquella propietat aquesta seria de la parròquia de Forès.⁶³

L'església de Miramar

El 1972 les parròquies de Figuerola del Camp i Prenafeta es disputaren la jurisdicció sobre l'església de Miramar, disputa que fou resolta amb el decret publicat el cinc d'agost, on es confirmava que aquella església era ajuda de Prenafeta. Tanmateix, però, s'establia que l'encarregat havia de ser l'arxiprest de Valls, com portava fent *de facto* des de feia ja uns anys, amb l'obligació de tenir cura dels llibres sacramentals concentrats a la parròquia de Sant Joan Baptista.⁶⁴

Les noves estructures d'organització territorial. Els arxiprestats i les agrupacions de parròquies.

La divisió per arxiprestats establerta a partir de l'arranjament parroquial de 1867 restà inalterable fins el 1952. El cardenal arquebisbe Benjamin de Arriba y Castro reorganitzà el mapa arxiprestal augmentant-ne el nombre, per tal de potenciar la tasca dels arxiprestos com a visitadors de les parròquies i promotors de les conferències eclesiàstiques. El 25 de març d'aquest any entrava en vigor el decret que ampliava el nombre d'arxiprestats, passant de sis a catorze: Catedral, Reus, Valls, Montblanc, Falset, Sant Martí de Maldà, les Borges del Camp, Bràfim, Cornudella de Montsant, Montbrió del Camp, el Morell, Sarral, Torredembarra i Vinaixa.

Les parròquies de la Conca de Barberà s'integraren en dos arxiprestats: Montblanc amb les parròquies de Santa Maria la Major i Sant Miquel de Montblanc, l'Espluga de Francolí, Barberà de la Conca, Blancafort, Solivella, Vimodí, Vilaverd, la Guàrdia dels Prats, Lilla, Rojals, Senan, Prenafeta, Vallclara, Selmella i Ollers. I l'arxiprestat de Sarral, amb Rocafort de Queralt, Conesa, Forès, les Piles, Biure de Gaià, Montbrió de la Marca, Pontils, Santa Perpètua de Gaià, Vallespinosa, Sant Magí i Vallverd de Queralt. També hi havia algunes parròquies de la Conca a l'arxiprestat de Sant Martí de Maldà: Belltall, Passanant, la Sala i Glorieta, i a l'arxiprestat de Cornudella de Montsant la de Vilanova de Prades.⁶⁵

El 14 de maig d'aquest mateix any, s'instruí un expedient de desmembració dels masos del Pinatell, la Bartra i Mas d'en Tous de la parròquia de Rojals per a ser agregats a la de Farena. Els motius que al·legaven els habitants d'aquests masos eren la gran distància que hi havia amb la seva matriu i la inexistència de carretera, havent d'anar a peu durant una hora i mitja per arribar a l'església. Mentre que els masos estaven a tres quilòmetres de Farena hi havia bona carretera. El 17 de desembre de 1952, després dels informes favorables

dels rectors d'ambdues parròquies i per tal d'atendre adequadament les necessitats pastorals dels habitants dels referits masos foren segregats de la parròquia de Rojals i agregats a la de Farena.⁶⁶

L'any 1958 a instàncies de Mn. Domènec Cubí Latorre, ecònom de les parròquies de Santa Maria de Vallfogona de Riucorb i de Sant Gil d'Albió es formà expedient de modificació de límits parroquials, per tal d'agregar a la parròquia de Vallfogona de Riucorb el balneari de Vallfogona de Riucorb que estava dins la demarcació parroquial d'Albió i només a 200 metres de Vallfogona de Riucorb. En l'escrit s'al·legava la necessitat d'equiparar la demarcació parroquial amb la divisió administrativa civil, i també que entre el balneari i la parròquia de Vallfogona de Riucorb hi havia 1,5 km de bona carretera, mentre que la que hi havia per arribar a Albió no era tan bona i a més a més tenia una pendent molt pronunciada. El deu de maig fou publicat el decret pel qual es feia efectiva aquesta modificació dels límits.⁶⁷

La Sagrada Congregació Consistorial de Roma, amb el decret *Tarraconensis Valentinae et aliarum decretum de mutatione finium dioecesium* de 6 de juny de 1957 rectificava els límits diocesans per tal d'assimilar-los, com fos possible, als límits provincials, tal i com preveia el concordat de l'any 1953. A l'arxidiòcesi tarragonina se li agregaren vint-i-una parròquies de l'arxiprestat del Vendrell, fins llavors del bisbat de Barcelona, i nou de l'arxiprestat de Santa Coloma de Queralt, del bisbat de Vic.⁶⁸ Finalment, després de vuit-cents anys, s'incorporaven a l'arquebisbat de Tarragona algunes de les parròquies, que el Papa Anastasi IV havia manat que fossin retornades l'any 1154.

Fins llavors les parròquies de la comarca de la Conca de Barberà havien estat repartides entre dos bisbats, però la modificació dels límits diocesans significà que tota aquesta àrea passava a ser de l'arxidiòcesi tarragonina. Les parròquies que foren incorporades procedents de l'arxiprestat de Santa Coloma de Queralt foren: Santa Maria d'Aguiló, Sant Gil d'Albió, la Mare de Déu del Roser de Guialmons, Sant Joan Baptista de Llorac, Santa Coloma, verge i màrtir, de Santa Coloma de Queralt, Sant Pere de Savallà del Comtat, Santa Maria de Segura, Santa Fe de Rauric i Santa Maria de Vallfogona de Riucorb.⁶⁹

La integració dels dos nous arxiprestats -Vendrell i Santa Coloma de Queralt- obligà l'any 1960 a reorganitzar els arxiprestats. Únicament es va suprimir l'arxiprestat de Sarral, les parròquies del qual foren repartides entre l'arxiprestat de Montblanc, on s'incorporaren Sarral, Forès, Montbrió de la Marca, Rocafort de Queralt i Vallverd de Queralt, i l'arxiprestat de Santa Coloma de Queralt amb la incorporació de les de Conesa, les Piles, Biure de Gaià, Pontils, Santa Perpètua de Gaià, Vallespinosa i Rocamora.⁷⁰

La preocupació per l'atenció pastoral sorgida arran del Concili Vaticà II comportà una nova partició del territori diocesà, per sobre dels arxiprestats. El decret de 10 de gener de 1972 dividia l'arquebisbat en cinc zones pastorals: Tarragona -ciutat i Constantí-, Alt Camp, Baix Camp-Priorat, Conca de Barbera-Segarra-Urgell-Garrigues i Baix Penedès, cadascun amb els seus arxiprestats

corresponents. Al servei de cadascuna d'aquestes zones hi havia un vicari episcopal que ajudava i representava, en tot i per tot, a l'arquebisbe en el règim i servei de la mateixa.⁷¹

El decret del primer de març de 1988 suposà una racionalització de l'organització territorial de l'arxidiòcesi. Així doncs, se suprimiren les zones pastorals, es crearen nous arxiprestats, i restaren com a estructura territorial les vicaries episcopals territorials, els arxiprestats, les parròquies i altres possibles figures que preveia el codi de dret canònic. Per a la reestructuració dels arxiprestats i l'adscripció de les parròquies a aquests es va considerar la Llei Territorial de Catalunya aprovada pel parlament de Catalunya.

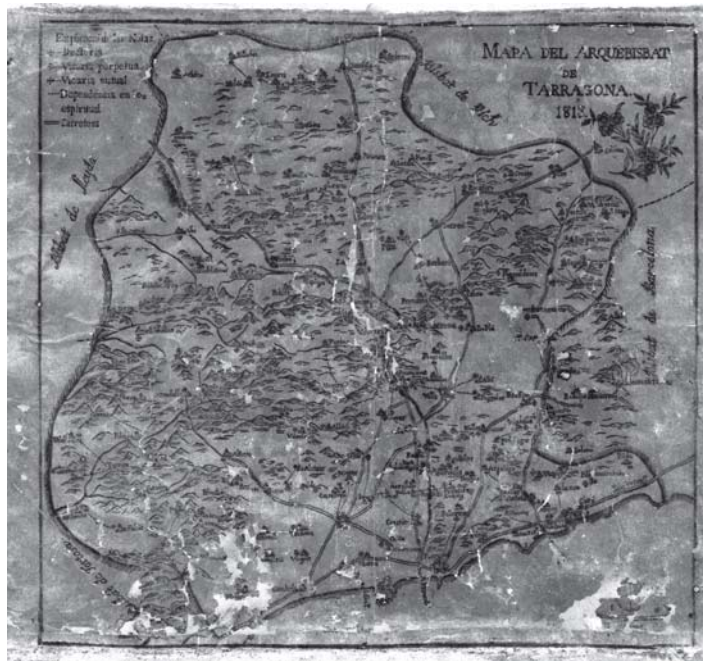
L'estructura territorial de l'arquebisbat de Tarragona quedà de la següent manera: tres vicaries episcopals (Tarragona, Baix Camp-Conca de Barberà-Priorat-Urgell-Garrigues i Alt Camp-Baix Penedès-Tarragonès) i onze arxiprestats (Tarragona centre, Tarragona perifèria, el Tarragonès llevant, el Tarragonès ponent, Reus, el Baix Camp, el Priorat, Alt Camp, el Baix Penedès, Conca de Barberà i l'Urgell-Garrigues). Els límits dels nous arxiprestats es corresponien amb la demarcació de les comarques, llevat d'alguna excepció. Així doncs, menys la parròquia de Vilanova de Prades que estava a l'arxiprestat del Priorat la resta de parròquies de l'àrea de la Conca eren a l'arxiprestat Conca de Barberà; Aguiló, Albió, Barberà de la Conca, Belltall, Biure de Gaià, Blancafort, Conesa, l'Espluga de Francolí, Forès, Glorieta, la Guàrdia dels Prats, Guialmons, Lilla, Llorac, Montblanc, Montbrió de la Marca, Passanant, Prenafeta, les Piles, Pira, Pontils, Rauric, Rocafort de Queralt, Rojals, Santa Coloma de Queralt, Sant Magí de Rocamora, Santa Perpètua de Gaià, Sarra, Savallà del Comtat, Segura, Senan, Solivella, Tarrés, Vallclara, Vallespinosa, Vallverd de Queralt, Vilaverd i Vimbodí.⁷²

La nova realitat social i religiosa, juntament amb els canvis demogràfics i la reducció progressiva de capellans a l'arquebisbat de Tarragona féu que algunes parròquies no poguessin disposar de prevere resident, i que d'altres fossin agrupades en un demarcació parroquial i encomanades a la cura pastoral d'un sol prevere. Per tal de regularitzar aquestes situacions el 23 d'abril de 2002 l'arquebisbe Lluís M. Martínez Sistach aprovava el decret pel qual es creaven les *Agrupacions de parròquies* intentant així racionalitzar millor els recursos personals i materials de les parròquies, i que cada una col·laborés en una pastoral de conjunt per oferir major atenció a les comunitats parroquials dels diversos nuclis de població. Cada agrupació de parròquies havia d'estar regida per un sol rector,⁷³ el qual havia de residir en una de les parròquies de l'agrupació. Els consells de pastoral o els consells d'economia podien ser propis de cada parròquia o bé interparroquials de tota l'agrupació o d'una part. Aquesta unió però, per exemple, no afectava als llibres sacramentals, car cada parròquia seguiria tenint el seus.

Els criteris per elaborar el mapa de les agrupacions parroquials eren cercar la millor atenció pastoral de les parròquies que formaven l'agrupació, intentant assegurar l'eucaristia al major nombre possible de parròquies cada diumenge. Per altra banda es va tenir en compte el nombre d'habitants de cada població i la

seva configuració, així com els centres de culte que hi havia dins de l'agrupació, la situació geogràfica, la proximitat i l'estat de les vies de comunicació entre les diverses parròquies agrupades. Finalment, evitar que en una mateixa agrupació hi hagués parròquies que pertanyessin a diferents arxiprestats. La seva aplicació no fou totalment completa, sinó que s'ha anat aplicant en la mesura de les possibilitats.

El decret va dibuixar un mapa amb quaranta-set agrupacions parroquials de les quals cinc estaven a l'arxiprestat de la Conca de Barberà. En primer lloc enumeraren la parròquia on havia de residir l'encarregat de l'agrupació. La primera agrupació era la de Montblanc, la Guàrdia dels Prats, Rojals, Lilla, Prenafeta i Vilaverd. La segona era la de l'Espluga de Francolí, Vimbodí, Vallclara, Senan i Tarrés. La tercera era la de Santa Coloma de Queralt, Aguiló, les Piles, Biure de Gaià, Guialmons, Pontils, Vallespinosa, Rocamora, Santa Perpètua de Gaià, Llorac, Rauric i Ablió. I la cinquena agrupació era la de Sarra, Montbrió de la Marca, Vallverd de Queralt, Forès, Rocafort de Queralt, Conesa, Savallà del Comtat, Segura i Belltall. Per altra banda, a l'agrupació d'Ulldemolins de l'arxiprestat del Priorat hi havia la parròquia de Vilanova de Prades, juntament amb Prades, Albarca, Capafonts i la Febró. Finalment, a l'agrupació de Guimerà de l'arxiprestat de l'Urgell-Garrigues, on hi trobem les parròquies de Passanant, Glorieta i Vallfogona de Riucorb, juntament amb Ciutadilla.⁷⁴

Mapa de l'any 1813

Notes

- 1.- Algunes publicacions que han tractat el tema són: Mallorquí, Elvis. «Parròquia i societat Rural al bisbat de Girona, segles XIII-XIV» *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XX, (2009, p. 277-297; Puigvert i Solà, Joaquim M. «Església i territori en els orígens de la Catalunya contemporània» *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, (Barcelona), núm. 44, vol. XII, (1997), p. 85-111.; Marquès, Josep M. «Parròquies i divisió administrativa del territori, fins al segle XI» *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. (Girona), vol. XXXVIU, 1996, p. 1501-1519.; Fuentes i Gasó, Manuel Maria. «De la memòria de Sant Fructuós al triomf de Santa Tecla. L'Església de Tarragona del segle III al XVIII, *Pallium: Exposició d'Art i Documentació*. Tarragona, Catedral de Tarragona, 1992, p. 21-47.
- 2.- Pladevall Font, Antoni, *La metròpoli de Tarragona. Nou-cents anys de la seva restauració medieval*. Barcelona, 1991, p. 15-29.
- 3.- Fuentes i Gasó, Manuel Maria. «De la memòria ... *op. cit.*, p. 23.
- 4.- Pladevall Font, Antoni. «Dues llistes de parròquies del Bisbat de Vic del segle XII *Boletín arqueológico*. (Tarragona). Època IV, fasc. 113-120 (1971-1972), p. 283-304.
- 5.- Pladevall Font, Antoni. *La metròpoli... op. cit.*, p. 32.
- 6.- Blanch, Josep. *Arxiepiscopologi de la Santa Església metropolitana i primada de Tarragona*. Tarragona. Volum I, 1985, p 80-81.
- 7.- Fuentes i Gasó, Manuel Maria. «De la memòria ... *op. cit.*, p. 28.
- 8.- Blanch, Josep. *Arxiepiscopologi ... op. cit.*, p 90-91. A la ciutat de Tarragona hi havia les esglésies de Sant Miquel, Sant Salvador del Corral, Sant Fructuós i la de Santa Maria del Miracle i a la resta del territori hi havia les esglésies d'Albinyana, Sant Vicenç, Montmell, Selma, Sant Pere i Santes Creus de Gaia, Forès, Guimerà, Maldà, l'Espluga Calba, Tarrés, Pradip, Collejou, Marçà, Tamarit, Berà, Montagut, Santa Perpètua de Gaià, Montclar, Barberà de la Conca, Palau, Siurana, Alió, Cabra, Vallmoll, Alcover, Sant Joan del Consell, el Codony, Centelles, Riudoms, Alforja i Cambrils.
- 9.- Españaol Bertrán, Francesca. *L'arquitectura religiosa romànica a la Conca de Barberà i la Segarra tarragonina*, Montblanc, 1991, p. 374.
- 10.- *Ibidem*, p. 378-381. Assenyalarem les que no apareixien al llistat de 1154; els arcs, Vilafortuny, Barenys, Reus, Mont-roig, Falset, Siurana amb les seves sufragànies, Prades, Vilanova de Prades, la Mussara, l'Alaixar, Mont-ral, el Vilosell, l'Albi, Vimodó, l'Espluga de Francolí, Montblanc i les seves sufragànies, la Riba i les altres esglésies de les muntanyes de Prades, l'Albiol, la Selva del Camp, Constantí, Valls, el Catllar, Altafulla, El Pla de Santa Maria, Figuerola, Prenafeta, la Guàrdia dels Prats, Pira, Anguera, Montbrió de la Marca, Sarra, Rocafort de Queralt, Conesa, Belltall, Querol, Selma, Bràfim i les Piles.
- 11.- Villanueva, Jaime, *Viage literario a las Iglesias de España*. Madrid, 1851, p. 280-281.
- 12.- *Estadística eclesiàstica del arzobispado de Tarragona*. Año 1895. Tarragona, 1895, p. 3.
- 13.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 2ª època, 1 d'octubre de 1957, número extraordinari, p. 581-586.
- 14.- Pladevall Font, Antoni. «Dues ... *op. cit.*, p. 283-304.
- 15.- Pladevall creu que és Rocafort de Vallbona però pel context geogràfic de les parròquies que la precedeixen pensem que és més plausible que sigui Rocafort de Queralt.
- 16.- Per conèixer amb més profunditat el procés de colonització de la Conca de Barberà veieu Españaol Bertrán, Francesca. *L'arquitectura religiosa romànica a la Conca de Barberà i la Segarra tarragonina*. Montblanc, 1991, p. 374; Sans i Travé, Josep M. *La Colonització de la Conca de Barberà després de la conquesta feudal: el cas de Vimodó (1149?/1151-1200)*, Valls, 2002; París i Bou, Lluís. «Reconquesta i repoblació de l'Anguera i de l'Alt Francolí (Conca de Barberà)» *VIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos Montblanc 1966*. Granollers, 1967, p.17-39; Altisent,

- Agustí. «L'Espluga de Francolí de 1079 a 1200. Un poble de la Catalunya Nova els segles XI i XII. Espluga de Francolí», *Arrels* (1990) p. 7-93
- 17.- Blanch, Josep. *Arxiepiscopologi ... op. cit.* p. 90-92.
- 18.- Altisent, Agustí. *L'Espluga de Francolí ... op. cit.*, p.136-137.
- 19.- Español Bertrán, Francesca. *L'arquitectura ... op. cit.*, p. 376-378.
- 20.- Rius Serra, Josep. *Rationes decimarum Hispaniae: 1279-1280*. Barcelona, 1946-1947, p. 149-161.
- 21.- ACA. Reial Patrimoni «*Libro de la recaudación del primer año de la décima bial concedida por Clemente VI en 1349 en la diócesis de Tarragona, de Romeu y Guillem Sescomes*», núm. 1780
- 21.bis.- Español Bertrán, Francesca. *L'arquitectura ... op. cit.*, p. 201-202.
- 22.- La creació d'aquesta agrupació de les parròquies de l'àrea de les Muntanyes de Prades fou anterior a la fundació del Comtat de Prades erigit pel rei Jaume II l'any 1234.
- 23.- Blanch, Josep. *Arxiepiscopologi ... op. cit.*, p. 174.
- 24.- París Bou, Lluís; Porta Balanyà, Josep M., *La Institució del plebà a Montblanc. Acte commemoratiu dels 700 aniversari del nomenament del plebà a Montblanc 1299-1999*.
- 25.- ACA. Reial patrimoni. «*Libro del cuarto año de la décima de 1305 (Concedida a Jaime II por Clemente V) en la diócesis de Tarragona, de los subcolectores Bernardo Roderia y Pedro Janer*». Núm. 1768
- 26.- Es té constància de la seva existència des de l'any 1166 quan apareix documentada primer cop. Español Bertrán, Francesca. *L'arquitectura ... Op. Cit.*, p. 231.
- 27.- Morera, Emili. *Tarragona Cristiana*. Volum II. Tarragona, p. 738.
- 28.- Blanch, Josep, *Arxiepiscopologi ... op. cit.*, p. 118.
- 29.- A la butlla de Celestí III de l'any 1194 apareix documentada l'església parroquial de Sant Nicolau de la Riba que ho fou fins a meitat del segle XV quan per la davallada demogràfica d'aquesta vila passa a ser sufragània de la parròquia de Sant Martí de Vilaverd. Bigorra, M. Carme; Figuerola; Joan; Fuentes i Gasó, Manuel M. «L'Església de Sant Nicolau de la Riba: història i art en el llarg camí fins al segon centenari». *Miscel·lània ribetana*, 4, 1993, p. 26-29
- 30.- Blanch, Josep, *Arxiepiscopologi...*, Volum II. Tarragona,
- 31.- Fuentes i Gasó, Manuel M. «*De la memòria ...*» *op. cit.*, p. 29-30.
- 32.- Español Bertrán, Francesca. *L'arquitectura ... op. cit.*, p. 376-378.
- 33.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Plan de vicarias. Año de 1772*. 7, f. 8v-9r i 43r-44v.
- 34.- *Ibidem*, f. 20v-21r i 70r-72v.
- 35.- *Ibidem*, f. 22r-v i 75v-76v.
- 36.- *Ibidem*, f. 23r-v i 76v-78v.
- 37.- AHAT.- Ollers. Fons parroquial de Santa Maria. *Institución y fundación de un beneficio iglesiastico instituido y fundado en la iglesia del lugar de Olles, sufragania de la iglesia parroquial del lugar de Barberá, arzobispado de Tarragona, bajo la invocación de la Natividad de Maria Santíssima y en lo altar mayor ...* (3 de novembre de 1769) Signatura: 6
- 38.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Plan de vicarias. Año de 1772*. Unitat de catalogació: 7, f. 28r-v i 90r-v.
- 39.- *Ibidem*, f. 30r-v i 94v-95v.
- 40.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Sobre la dismembración de dicha sufraganea y erección en nueva parròquia y asignación de competente conrua para su propio párroco. Año 1770*. Signatura: 5
- 41.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Plan de vicarias. Año de 1772*. Unitat de catalogació: 7, f. 105r-106v.
- 42.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Expediente formado de orden de la real camara sobre exonerar el cura de Vallespinosa de asistir a los vezinos de Salmella restituyendose estos a la cura de Querol*. Signatura: 10

- 43.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Plan de vicarias. Año de 1772*. Signatura: 7, f. 106v-107r.
- 44.- Ibídem, f. 107r-1109v.
- 45.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Expedient de Seguer sufragània de Santa Perpètua de Gaià*. Signatura: 5
- 46.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Expediente sobre dismembración de dicha sufraganea de Salmella y uninón a la parroquial de Vallespiosa, con el tanto de adjudicación sobre la primícia y dècima de la misma sufraganea por el Trabajo de dar la sistencia y pastó espiritual a los feligrases de la misma sufraganea quedando la de esblada al cuydado del rector de Querol. Año 1770*. Signatura: 4
- 47.- AHAT.- Pontificat de l'arquebisbe de Tarragona fra Francesc Armanyà i Font. Llibre de registre del pontificat de fra Francesc Armanyà i Font (1801), Signatura: 16, p. 308-310.
- 48.- Les parròquies de l'arxiprestat de Sarral eren les de Sarral, Montagut, Rocafort de Queralt, Vallverd de Queralt, Forès, Santa Perpètua de Gaià, Vallespinosa, Biure de Gaià, Montbrió de la Marca, Pontils, Conesa i Rocamora.
- 49.- AHAT.- Pontificat de Josep Domènec Costa i Borràs. *Comunicació sobre la nova divisió de l'arquebisbat de Tarragona per arxiprestats (26.02.1859)*. Signatura: 24.
- 50.- Ibídem.
- 51.- «Arreglo parroquial. Real cédula de ruego y encargo de 3 de enero sobre demarcación y arreglo de parroquias» dins *Reales órdenes, decretos y circulares que se han publicado en el boletín del arzobispado en los años de 1865 y 1866*. Tarragona, volum I, 1866, p.130-144.
- 52.- AHAT.- Secretaria de cambra i govern. Arranjament parroquial. *Arranjament parroquial de 1867*. Signatura: 27.
- 53.- Quijada Bosch, Joan M. «Construcció de la nova església d'Ollers durant la immediata postguerra (1941-1943)», *Aplec de treballs*, (Montblanc) 30, (2012), p. 189-199.
- 54.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Pla parroquial de l'arquebisbat de Tarragona. Arxiprestat de Montblanc*. Signatura: 22
- 55.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Arreglo parroquial del arzobispado de Tarragona. 1867. Tomo I*. Signatura: 27.
- 56.- Quijada Bosch, Joan Maria. «Disputa entre Vimbodí i l'Espluga de Francolí per la cura d'ànimes dels habitants del terme de Poblet (1799-1879)» *Aplec de treballs*, (Montblanc) 31, (2013), p. 59-78.
- 57.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. Arranjament parroquial. *Expedients de demarcació. Espediente canónico para erigir en parroquia la vicaria nutual del pueblo de la Riva. Año 1866*. Signatura: 28a
- 58.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. Any 10, 23 d'abril de 1874, número 7, p. 77-80.
- 59.- AHAT.- Secretaria de cambra i govern. *Arranjament parroquial parroquial de 1867*. Número 27.
- 60.- AHAT.- Pontificat de l'arquebisbe de Tarragona Dr. Francesc d'A. Vidal i Barraquer. *Datos de las parroquias del arzobispado de Tarragona. Año 1922. Volum II*. Signatura: 2078.
- 61.- Grau i Pujol, Josep M. T. «Rectorologi de la parròquia de Sant Miquel de Montblanc (segles XIX-XX)» dins *El Foradot* (Montblanc), núm. 49 (juliol-agost 2008), p. 13.
- 62.- AHAT.- Arranjaments parroquials. Expedients de demarcació. Expedient instruido para agregar a la parròquia de Solivella una casa de campo que lo estaba a la de Forès (1896-1897). Signatura: 28c
- 63.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 3ª època, 4 d'octubre de 1972, número 32, p. 223.

- 64.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 2ª època, 1 d'abril de 1952, número 120, p. 135-142.
- 65.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 2ª època, 20 de desembre de 1952, número 129, p. 441-442.
- 66.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 2ª època, 30 de maig de 1958, número 129, p. 862-863.
- 67.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 2ª època, 1 d'octubre de 1957, número extraordinari, p. 581-586.
- 68.- *Ibidem*, p. 595.
- 69.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 2ª època, 1 d'abril de 1960, número 220, p. 533-534.
- 70.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 3ª època, 10 de febrer de 1972, número 25, p. 35.
- 71.- *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona*. 3ª època, 1 de març de 1988, número 197, p. 72-76.
- 72.- També és contemplava la possibilitat que fos encomanada a diversos preveres *in solidum*.
- 73.- *Butlletí Oficial de l'Arquebisbat de Tarragona*, 3ª època, agost-setembre de 2002, número 35, p. 387-399.

Rebuda: juny de 2015

Valoració: Dr. Manuel Fuentes Gasó

Acceptació: agost de 2015